

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ENGELLİ ÇOCUĞA SAHİP AİLELERİN EVLİLİK DOYUM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Kıymet ÇATAK

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN

ANKARA
2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ENGELLİ ÇOCUĞA SAHİP AİLELERİN EVLİLİK DOYUM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Kıymet ÇATAK

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN

ANKARA
2020

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Yüksek lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum **“Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Evlilik Doyum Düzeylerinin İncelenmesi”** başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler ve yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Kıymet ÇATAK

Tarih:

İmza:

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalında
Kıymet ÇATAK tarafından hazırlanan
“Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Evlilik Doyum Düzeylerinin İncelenmesi” adlı tez
çalışması aşağıdaki jüri tarafından YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak OY BİRLİĞİ
ile kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 27 Ocak 2020

Prof. Dr. Veli DUYAN
Ankara Üniversitesi
Jüri Başkanı

Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK
Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Ercüment ERBAY
Hacettepe Üniversitesi

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet AKAN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	iii
Kabul ve Onay	iv
İçindekiler	v
Önsöz	vi
Simgeler ve Kısaltmalar	vii
Şekiller	viii
Çizelgeler	ix
1.GİRİŞ	1
1.1.Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve	4
1.1. Aile	4
1.2. Evlilik	5
1.2.1 Evlilik Türleri	6
1.3. Yaşam Kalitesi	9
1.3.1. Aile Yaşam Kalitesi	9
1.4. Engellilik	10
1.5. Evlilik Doyumu	21
1.6.Evlilik Doyumuna İlişkin Kavramlar	24
1.7.Evlilik Doyumunu Etkileyen Faktörler	27
1.8. Engelli Çocuğa Sahip Ailelerde Evlilik Doyumu	29
2. GEREÇ VE YÖNTEM	31
2.1. Araştırmanın Amacı	31
2.2. Araştırmanın Önemi	32
2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	33
2.4. Araştırma Modeli	33
2.5. Araştırma Modeli	35
2.6. Veri Toplama Araçları	35
2.7. Veri Toplama Süreci	36
2.8. Verilerin Analizi	36
3. BULGULAR	37
3.1. Sosyodemografik Özellikler	37
3.2. Katılımcıların Aile İçi İlişkilerine İlişkin Bulgular	54
3.3. Katılımcıların Aile ve Sosyal Çevreyle İlişkilerine İlişkin Bulgular	55
3.4. Evlilik Doyumuyla İlgili Bulgular	56
4. TARTIŞMA	57
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	67
ÖZET	69
SUMMARY	70
KAYNAKLAR	71
EKLER	78
Ek-1. Etik Kurulu Kararı	78
Ek-2. Kurum İzin Yazısı	79
Ek-3. Soru Formu	80
Ek-4. Bilgilendirilmiş Onam	83
ÖZGEÇMİŞ	85

ÖNSÖZ

Engellilik çok yaygın olmakla birlikte, ailemizde veya yakın çevremizde engelli birey olmadığı sürece göz ardı ettiğimiz, yaşantımızın bir parçasıdır. Engelli denilince ilk akla gelen engelli birey ve bireyin yaşadığı sınırlılıklardır. Engellilik sadece bireyi değil onun ailesini ve tüm sosyal çevresini de her alanda karşılıklı olarak etkilemektedir. Bu etkilerin bir kısmı çeşitli araştırmalarda ortaya konularak irdelenmiş ve çeşitli çözüm önerilerinde bulunulmuştur. Ancak ele alınmayan ve belki de akla gelmeyen, göz ardı edilen engelli çocuğa sahip ailelerde evlilik doyumdur. Çeşitli politika ve uygulamalarda çoğunlukla ailenin kutsallığına değinilir ancak konunun derinine inilmez. Kutsal saydığımız aileyi korumak, ona dokunmak, aile işlevselliğini arttırmak ve sağlıklı nesiller yetiştirebilmek için önce çiftler arası evlilik doyumunu bakmak gerekmektedir. Literatüre bakıldığında engelli çocuğa sahip ailelerde evlilik doyumu ile ilgili sınırlı sayıda araştırmaya yapıldığı gözlenmektedir. Bu nedenle bu çalışmada engelli çocuğa sahip ailelerde, çiftlerin evlilik doyumu düzeyleri tespit edilmiştir. Araştırma fikrinin ortaya çıkması, uygulanması ve gerçekleşmesinde bana çeşitli olanak ve desteği sağlayan; Akademik katkısı ile her zaman yanımda olan danışmanım Prof. Dr. Veli DUYAN'a çok teşekkür ederim.

Çalışmanın gerçekleştirilmesinde Tüm Özel Eğitim Kurumları Derneğine, derneğe bağlı olarak Ankara'da faaliyet gösteren 51 özel özel eğitim merkezinden hizmet alan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan engelli çocuğa sahip ailelere ayrıca çok teşekkür ederim.

Sonsuz sevgi ve destekleriyle her zaman yanımda olan, hiçbir fedakârlıktan çekinmeyen, bana ışık olan ve maddi manevi destekleriyle hayatıma anlam katan canım annem Pero ÇATAK ve biricik Oğlum Deniz'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Sizinle yol aldım.

Çalışmamın alana katkı vermesi dileğiyle;

“Aileye dokunmuş topluma dokunmuştur.”

SİMGE VE KISALTMALAR

GREDE : Golombok-Rust Evlilik Durumu Envanteri

GRIS : Golombok Rust Cinsel Doyum Envanteri

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

WHO : Dünya Sağlık Örgütü

ŞEKİLLER

Şekil 1. Evlilik Doyumu Çan Eğrisi	26
Şekil 2. Araştırma Yaklaşımı	33

ÇİZELGELER

Çizelge 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı	37
Çizelge 2. Katılımcıların Medeni Duruma Göre Dağılımı	37
Çizelge 3. Katılımcıların Evlenme Türlerine Göre Dağılımı	38
Çizelge 4. Katılımcıların Evlenme Süresine Göre Dağılımı	38
Çizelge 5. Katılımcıların Çocuk Sayısına Göre Dağılımı	39
Çizelge 6. Katılımcıların Aile Tipine Göre Dağılımı	39
Çizelge 7. Katılımcıların ve Eşlerinin Yaş Durumlarına Göre Dağılımı	40
Çizelge 8. Katılımcılar ve Eşlerinin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı	40
Çizelge 9. Katılımcıların ve Eşlerinin Çalışma Durumuna Göre Dağılımı	41
Çizelge 10. Katılımcıların Engelli Olma Durumuna Göre Dağılımı	41
Çizelge 11. Katılımcıların Eşlerinin Engelli Olma Durumuna Göre Dağılımı	42
Çizelge 12. Katılımcıların ve Eşlerinin Evlenme Sayılarına Göre Dağılımı	42
Çizelge 13. Katılımcıların ve Eşlerinin Evlenme Yaşına Göre Dağılımı	43
Çizelge 14. Eş ile Akraba Olma Durumuna Göre Dağılımı	43
Çizelge 15. Evlilikten Memnun Olma Durumuna Göre Dağılımı	44
Çizelge 16. Katılımcıların ve Eşlerinin Evi Terk Etme Durumuna Göre Dağılımı	44
Çizelge 17. Katılımcı ve Eşlerinin Anne ve Baba Olma Yaşına Göre Dağılımı	45
Çizelge 18. Katılımcı ve Eşlerin İsteyerek Çocuk Sahibi Olma Dağılımı	46
Çizelge 19. Engelli Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı	46
Çizelge 20. Engelli Çocukların Yaş Dağılımı	47
Çizelge 21. Engelli Çocukların Engellilik Nedenine Göre Dağılımı	47
Çizelge 22. Engelli Çocukların Engel Türüne Göre Dağılımı	48
Çizelge 23. Engelli Çocukların Engel Oranına Göre Dağılımı	48
Çizelge 24. Katılımcı ve Eşlerin Aylık Gelire Göre Dağılımı	49
Çizelge 25. Katılımcıların Sosyal Güvence Durumlarına Göre Dağılımı	50
Çizelge 26. Oturulan Evin Kime Ait Olduğuna Göre Dağılımı	50
Çizelge 27. Katılımcıların Gelirlerinin Giderlerini Karşılama Dağılımı	51
Çizelge 28. Katılımcıların Aylık Harcama Dağılımı	51
Çizelge 29. Katılımcıların Geçim Kaynaklarına Göre Dağılımı	52
Çizelge 30. Engelli Çocuğun Aile, Okul ve Çevre İlişkileri Dağılımı	53
Çizelge 31. Katılımcıların Engelli Çocuğa Sahip Olduktan Sonra Aile İlişkileri	54

Çizelge 32. Katılımcıların Aile İçi ve Sosyal Çevre ile Olan İlişkileri	55
Çizelge 33. Katılımcıların Evliliklerini Değerlendirme Durumu	56

1.GİRİŞ

Aile toplumun en küçük birimi ve en temel yapı taşıdır. Ailenin sağlıklı olması, işlevlerini tam olarak yerine getiriyor olması, toplumun da sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Ailenin sağlıklı olabilmesi ve işlevlerini tam olarak yapıyor olması, aile dinamiklerinin de sağlıklı olmasını gerektirir. İnsanların büyük hayaller kurarak evlenmelerinin ve yuva kurmalarının temel amaçları bazı maddi ve manevi temel ihtiyaçlarının da karşılanmasıdır. Evlenerek aile kurmanın ardında, sevinçlerin, mutlulukların, hayattaki güçlüklerin paylaşılması ve aynı zamanda sevgi ve saygı görme yatar. Geleneksel olarak da toplumun aileden en önemli ve öncelikli beklentisi, çiftlerin çocuk sahibi olması ve bu yolla nesillerin devamını sağlamak olarak değerlendirilebilir. Bu amaçlarla yola çıkılan evlilik birlikteliklerinde neslin devamı için yapılan çocuğunun da sağlıklı çocuk olması beklenir. Ancak dünyaya gelen çocuğun engelli olması ya da sonradan engelli olması halinde bu beklenmeyen engel durumunun evlilik birliğinden beklenen sevinçlere, mutluluğa, hazzı ve evlilik doyumuna yaptığı etki çok önemlidir.

Evlilik kurumu ile çiftler yeni bir yaşam döngüsü içerisine girer ve dolayısıyla yeni bir sistem ve yeni bir yapı meydana getirmiş olurlar (Güngör, 2007). Evlilik, kadın ve erkeğe karı -koca statüsü kazandıran, onları birbirine bağlayan ve aralarında çeşitli ilişki bağları oluşturan toplumsal ve kurumsal bir statüdür. Evlilik aynı zamanda dünyaya yeni gelen çocuklara da belli bir statü verir. Evlilik, toplumsal olarak devletin üzerinde kontrol ve sorumlulukları olan, üzerinde çeşitli hak ve yetkileri kullanabildiği yasal bir ilişki biçimidir. Evlilik ilişkisinde eşlerin ve çocukların hak ve yükümlülükleri toplumsal kurallar, gelenek görenekler, inançlar ve yasalarla belirlenmiştir (Özer, 2016: 13).

İnsanların toplumsal beklentilere uygun olarak fiziksel, duygusal, sosyal ve ekonomik gereksinimlerini karşılamak amacıyla evlendikleri görülür. Evliliğin fiziksel olarak cinsel tatmin sağlama; sosyal olarak bir yere ait olma, psikolojik olarak kendini değerli ve güvende hissetme, koruma, korunma, kollama,

yardımlaşma; duygusal olarak sevilip-sevilme; özel ve değerli hissetme; ekonomik olarak maddi yaşam zorluklarının üstesinden gelme gibi çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Evlilik işlevlerinin sağlıklı yerine getirilebilmesi, ilişkilerde gereksinimlerin karşılanıp karşılanamaması ortaya ‘evlilik doyumu’ kavramını getirmektedir. Evlilik doyumu, “bireyin evlilik ilişkisinde beklediği gereksinimleri karşılamama algısı” olarak tanımlanabilir (Tezer, 1996). Evliliği etkileyerek evlilik doyumunu düşüren veya arttıran çeşitli alanlar vardır. Baskınlık, benzerlik, boş zaman, boşanma düşünceleri, çocuk, cinsellik, duygu, ev işleri, evlilik dışı ilişki, gelir, iletişim, istihdam, problem ve problem çözme, sözel ve fiziksel şiddet evliliği etkileyen alanlardır (Kocadere, 1996).

Toplumsal ve ekonomik bir kurum olan aile, dinamik bir sistem olup belirgin gelişimsel dönemler geçirir. Ailenin yaşam döngüsü içindeki olaylar, aile içi ilişkilerin ve rollerin yeniden düzenlenmesine neden olabilir. Goldenberg ve Goldenberg (1990), aileleri bir sistem olarak kabul etmekte olup, bu sistemde zaman içerisinde ailelerin yaşadığı önemli olaylar ve aşamalar dizisi bulunduğunu ifade eder. Başka bir tanıma göre, aile yaşam döngüsü, aile kurulması ile bir gelişimsel dönem sürecine girer ve aile son üyesini kaybedinceye kadar bu gelişimsel dönem süreci devam eder. Ailenin yaşadığı bu gelişimsel dönemlere aile yaşam döngüsü denir (Turan, 1999). Aile yaşam döngüsü 1930 yılından beri çeşitli araştırmacılar tarafından kullanılmakta olup, aile incelemelerinde yardımcı bir ana çerçeve sunar. Aile yaşam döngüsü bütün ailelerin geçirdiği ve birbirinden ayırt edilebilen aşamaları tanımlar. Bu aşamalar başlangıç, genişleyen ve daralan aileler olmak üzere üç farklı evrede incelenebildiği gibi daha fazla evrelere ayırarak inceleyen araştırmacılar da bulunmaktadır. İlk evrede kadın ve erkeğin evlenmesi ile aile kurulur. Çocuğun doğumu ile karı koca rolüne ebeveynlik rolleri eklenir; aile yeni bir evreye geçer ve yaşam tarzı değişmeye başlar (Duval, 1972). Çocukla birlikte aile genişler aile ilişkileri ve işlevleri çocuğun yaşına paralel olarak değişir. Çocukların yetişkin olup ayrı evlere çıkması veya evlenerek evden ayrılması ile aile daralmaya başlar. Son çocuğun evden ayrılması ile “boş yuva” olarak adlandırılan yeni bir dönem başlar Aile yaşam döngüsü aynı zamanda bireyin kendi gelişimsel yaşam döngüsünü içerisinde barındırır ve onunla birlikte gelişir. Bu nedenle aile yaşam

7döngüsü ailesel bir süreçtir. Bu süreçte mutlu olmaya ve mutsuz olmaya yönelik çok çeşitli yaşam olayları yaşanır (Duyan Çamur, 2003). Aile yaşam döngüsünü, ailelerin geçirdiği ve birbirinden ayırt edilebilen aşamaların tanımlanmasında önemli bir araçtır (Duval, 1972). Aile sistemine dışarıdan giren her yeni durum aile sistemine etkileyeceğinden aile sisteminin her yeni duruma uyum sağlaması gerekir, Aile sisteminin sürekli olarak kendisine etki eden yeni durumları var olanla bütünleştirmesi ve gelişimsel döngüsünü ve görevlerini gerçekleştirmesi gerekmektedir. Genel sistem teorisine göre, sistem çeşitli parçalardan oluşur, parçaların birbirleriyle ve bütünüle olan iletişim ve etkileşimi sistem hakkında bilgi verir. Aile sistemi bir bütünü ifade ederken, “karı-koca”, “anne-baba”, “çocuk”, “kardeşler” ise ailenin alt sistemlerini oluşturur. Aile, alt sistemlerinin toplamından daha büyük ve daha farklı bir şeydir. Bu bağlamda aile, üyelerinin toplamı değil, alt/ üye sistemlerinin ve bu sistemler arasındaki karşılıklı iletişim ve etkileşimin üzerinde güçlü etkiye sahip ayrı bir sistemdir (Bernier, 1990). Sistem teorisinin varsayımları ise şunlardır; ailenin her bir parçası birbiri ile ilişki içerisinde. Ailenin herhangi bir parçası bağımsız şekilde anlaşılamaz. Aile işlevselliği, her bir üye ya da alt grubun tek başına değerlendirilmesi ile tam olarak anlaşılamaz. Ailenin yapısı ve düzeni, üyelerinin davranışlarını ciddi şekilde etkileyen güce sahiptir. Aile içerisindeki transaksyonel kalıplar üyelerin davranışlarını belirler (Miller ve ark., 2000). Aile üyeleri karşılaştıkları yeni durumlara uyum sağlayabildiği sürece aile işlevlerini sağlıklı olarak devam ettirebilecektir. Bu doğrultuda ailede meydana gelen özel yaşam olayları aile içerisinde “istenmedik” bazı durumların oluşmasına neden olacaktır. Özellikle evlilik kurumunun amaçlarından biri olan neslin devamı noktasında sağlıklı bir çocuğun dünyaya gelmesi yerine engelli bir çocuğun dünyaya gelmesi ailede önce şok sonra kriz yaratarak aile sisteminin dengesini bozan önemli yaşam olaylarından biri olacaktır.

Engelli bir çocuk yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel farklılıklara bağlı olarak kendisinden beklenen rolü tam olarak gerçekleştiremediği zaman aile içerisinde uyum sorunlarına yol açabilmektedir (Özsoy ve ark.1998). Ailenin dinamiklerinde, işlevlerinde ve yaşam döngüsünde büyük kriz yaratarak evlilik ilişkisindeki doyumu da etkileyecektir. Ailede engelli bir çocuğun varlığı aile bireylerinin enerjilerini,

engelli çocuğun bakımına, eğitimine ve tedavisine yönelteceğinden, aile ilişkisindeki dengede bozulma riskine girecektir. Literatürde evlilik doyumunun araştırıldığı çeşitli araştırmalar olup, bu araştırmaların büyük çoğunluğu hastalıkların evlilik doyumuna olan etkisi ile ilgilidir. Yapılan bu araştırmaların evlilik doyumunu olumsuz yönde etkilediği görülmüştür.

1.Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

1.1.Aile

Aile toplumun en temel kurumu olup, her toplumda bulunur. Toplumun vazgeçilemez en küçük birimi ve yapıtaşı olarak kabul edilir. Toplumların varlığını sürdürebilmeleri için aile sistemine ihtiyacı vardır. Turner, (1972) ailenin toplumsal hayatın merkezini oluşturduğunu ifade eder. Toplumun varlığının ve sağlıklı işleyişini sürekliliği bakımından hayati işlevleri yerine getirir. Tarihsel ve kültürel süreç içerisinde ailenin pek çok tanımı yapılmıştır. Gladding, (2002) aileyi şöyle tanımlar; aile, kendilerinin ve çocuklarının güvenliğini sağlayan, geleceğe iyi gören, üyelerin sorumluluklarının bilincinde olduğu, üyeler arası açık iletişimin olduğu, üyeler arası sınırların belirgin ve gerektiğinde geçirgen olduğu, dış sistemlerle (akraba ve komşular) ilişkilerin olumlu geliştiği, problem çözme becerisi olan ve alt sistemlerden oluşan sistemler bütünüdür. Aile; biyolojik, duygusal ve sosyal ilişkilerle birbirlerine bağlı, aralarında güçlü duygusal etkileşim olan bireylerden ve kendisini ortaya çıkartan bireylerin karmaşık etkileşimlerinden oluşan açık bir sistemdir (Yolcuoğlu, 2013). Aile toplumun en küçük temel birimi olup, her aile üyesi ilişkiler yolu ile birbirlerine bağlıdır. Ailede ikili, üçlü ilişkiler yoluyla karşılıklı birbirlerini etkileyen ve etkilenen karma bir ilişki sisteminin oluşturduğu sosyal bir yapı ve sosyal bir sistem bulunmaktadır. Sosyolojik bakımdan aile, insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlama sürecinin bir oranda ilk ve etkili biçimde etki ettiği, cinsel ilişkilerin düzenlendiği, eşler ve anne babalarla çocuklar arasında, (aile yapısına göre ailedeki diğer yakınlar arasında) sıcak, içten, güven verici ilişkilerin olduğu, üyeleri arasında ekonomik etkinliklerin olduğu toplumsal bir kurumdur (Ozankaya, 1984). Ailenin temel özellikleri; evrensel olma, duygusal temele dayanma, şekillendirme, sınırlı bir kapsama sahip olma, toplumsal

doku içerisinde kendine has özelliklere sahip olma, sorumlulukları olan üyelerden oluşma, sosyal kurallarla çevrili olma, sürekli, aynı zamanda geçici bir tabiata sahip olma özellikleri bulunmaktadır (Özgüven, 2001). Aile üyeler birbirlerine bağlı ve bağımlı bir sistem olup, üyelerin karşılıklı etkileşimi nedeniyle; üyelerinden birisinin karşılaştığı sorun, aile içindeki tüm dinamikleri hem etkiler hem de ondan etkilenir (Yolcuoğlu, 2013).

Aile kurumu aile olmanın gerektirdiği işlevleri düzenli olarak yerine getirmesi nedeniyle toplumda güçlü ve önemli bir yere sahiptir. Bu onun en önemli özelliğidir. Aile, farklı yetenek ve potansiyellere sahip her üyesi için de uyum sağlayıcı ve koruyucu bir sistemdir. Bu durumda ailenin ana görevi, aile üyelerinin kapasitelerini arttırmak, çocukların sosyalleşmesini sağlamak, üyelerin işlevselliklerini sürdürebildikleri etkinlikler yapabilmelerine olanak sağlamak, ailenin bütünsel refahı için gerekli şartların oluşturarak üyelerin doyumunu sağlamaktır (Cavkaytar, 2010). Yaşantısal aile yaklaşımı gibi bazı yaklaşımlar evliliği ailenin başlangıcı ve alt sistemi olarak görürler. Yeni bir ailenin kurulması evlilik yoluyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle evlilik insan hayatın içerisinde bir geçiş dönemi ve hayatın bir dönüm noktasıdır (Sezen, 2005). Evlilik aileyi oluşturan ve toplumda kabul görmesini sağlayan önemli kurumlardan biri olması nedeniyle kavramın içeriğine bakmak önemlidir.

1.2. Evlilik

Evlilik farklı cinsten iki kişinin çocuk yapmak, yetiştirmek hep birlikte yaşamak, yaşantılarını birbirleri ile paylaşmak için yaptıkları bir antlaşmadır (Özgüven, 2000). Diğer bir tanıma göre evlilik, bir yetişkin erkek ile bir yetişkin kadın arasında gerçekleşen, toplumsal olarak kabul edilmiş, çoğunlukla yasal olarak tanınmış onaylanmış bir arada yaşam ilişkisi ya da birlikteliğidir (Arslan ve Arslan, 2014). Evlilik olağan olarak soyun devamının ana temelini oluşturur. Medeni hukuk ve tarihte evlenmelerin amacı, eşlerin devamlı bir yuva kurmak için yaptıkları

karşılıklı anlaşmalara resmi bir nitelik kazandırmaktır. Bilinen insanlık tarihinde evlenme, farklı şekillerde de olsa yeryüzünün hemen hemen her yerinde görülmektedir. Dünyaya çocuk getirilmesi ve çocukların bakılması, korunması, yetiştirilmesi amacıyla kadın ve erkeğin bir araya gelmesi olarak da kabul edilir. Kırsal kesimde evlenme, soyun devamını sağlamada ilk aşama olup, geleneksel yaşamın da en önemli olayıdır. Kentsel yaşamda ise duygusallıkla birlikte ailenin ekonomik fonksiyonu sağlaması bakımından önemli sayılmaktadır. Ailenin sağladığı cinsel fonksiyon, ekonomik fonksiyon ve neslin devamı fonksiyonu nedenleriyle insanlar evlenirler. Evlilik kadın ve erkeğin psikolojik, fizyolojik ve sosyolojik açıdan birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamalarına olanak sağlar (Gülerce, 1996).

Evlilik kurumu, soyun devamı, gelecek nesilleri yetiştirilmesi ve bir aile oluşturmak için önemli bir yapı olduğundan, çok önemli ve temel insan ilişkisidir. Bu nedenle evlilik olgusu, insanların çağlar boyunca yaptığı ve geliştirdiği sosyal öğelerle zengin bir kavramdır (Güngör, 2007). Tarihsel sürece baktığımızda toplumların değişimlerine paralel olarak çeşitli evlilik türleri göze çarpmaktadır. Sosyo-kültürel ve ekonomik nedenlerle yapılan çeşitli evlilik türlerinden, toplumsal gereksinimlere, kadın, erkek nüfus oranına ve otoritenin kullanımına kadar giden farklı evlilik türleri bulunmaktadır.

1.2.1. Evlilik Türleri

Günümüz modern toplumlarında evlilikler genel olarak eşlerin özgür seçimleri ve karşılıklı sevgi bağına dayalı olarak yasal onaylamayla gerçekleşir. Toplumların sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı, üretim ilişkileri, gelenek ve görenekleri, yerleşim düzeni evlenme biçimlerini de şekillendirir (Örnek, 1995). Her toplum, kendi değer yargılarına göre, kendi yapısına uygun evlenme biçimlerini onaylarken, kişisel anlayışına uygun olmayan ona ters düşen evlenmeleri de engellemeye çalışır (Sezen, 2005). Bugün halen bazı toplum ve kültürlerde varlığını koruyan farklı evlenme türleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları;

1-Eşin seçildiği gruba göre evlilik türleri: Egzogami ve Endogami kuralı. Egzogami, bireyin üyesi olduğu kendi grubun dışında birisiyle evlenmesidir. Endogami ise, bireyin kendi ait olduğu grup içerisinde birisiyle evlenmesidir (Eyce, 2000). Bireylere aynı dinden, aynı din ve etnik gruptan, aynı toplumsal sınıftan bireylerle evlenmeleri için baskı yapar. Bu kural bir çok toplumda tarih boyunca din olgusu temelinde uygulanmıştır. Endogamik evliliklerin halen uygulandığı toplumlar ve savunucuları bulunmaktadır. Uygulanışı toplumlara göre değişiklik göstermektedir (Arslan ve Arslan, 2014). Özellikle tarım toplumlarında toprağın, mirasın bölünmemesi için yapıldığı görülür.

2-Eş sayısına göre evlilik türleri: Monogami ve Poligami Kuralı. Monogami, kadın ve erkeğin tek eşle evlenmesi yani tek eşli evliliktir. Günümüzde yaygın olan evlilik türüdür. Poligami ise, çok eşli evliliktir. Erkek ya da kadının aynı anda birden fazla eşle evlenmesidir (Eyce, 2000).

Bu evliliklerin dışında evlenen erkeğin toplumumuzda içgüveysi olarak bilinen kadının ailesi ile birlikte yaşadığı, Matrilokal ve kadının erkeğin ailesi ile birlikte yaşadığı Patrilokal evlilikler bulunmaktadır. Ayrıca Bilokal yani her iki eşin de anne ve babasının aynı evde oturduğu, birlikte yaşam sürdüğü evlilikler vardır. Patrilokal toplumumuzda yakın zamana kadar kırsal yaşamda yoğun olarak görülen evlilik türlerinden biridir. Günümüzde ise neolokal yani ev açma şeklinde evlilikler hakim olup, bu evlilikler eşlerin anne ve babalarından ayrı ev açtığı çekirdek aileyi ortaya çıkartan evliliklerdir [<http://www.felsefe.gen.tr/evlilik-turleri-nelerdir/>]. Erişim Tarihi: 21/02/2020.

Türkiye’de evlenme biçimleri ise şöyledir; görücü usulü ile evlenme, kız kaçırma yolu ile evlenme, başlık parası karşılığında evlenme, Oturak alma evliliği(kızın bohçasını alarak oğlan evine gitmesi), baş örtüsü kaçırma yolu ile evlilik(kıza ait bir eşyanın kaçırılması yolu ile evlilik), beşik kertme evliliği, taygeldi evlilik (dul kadın/erkeğin çocuklarıyla birlikte dul ve çocuklu kadın/erkek ile evlenmesi), kuma getirme evliliği, berdel(bedel/değiş tokuş) evliliği, kepir(yaban değişimi) evliliği, ölen kardeşin karısıyla evlenme, baldızla evlilik, içgüveyi evliliği,

yetim evliliği, yakın akraba evliliği, oldu bitti evlilik, para karşılığı evlenme, kan parası karşılığı evlenme, öç alma karşılığı evlenme, çok eşli evlilik, anlaşmalı evlilik, hileli evlilik, rastlantı evliliği, ilan yolu ile evlilik, tercihli evlilik, yabancı ile evlilik, farklı mezhep evliliği, metres edinme evliliği, muta evliliği, dış güveyi evliliği, dul evliliği, tanışıp anlaşarak evlenme, televizyon evliliği (Sezen, 2005).

Türk Medeni Kanunu da evlenmeyi düzenlemiş olup, bu kanuna göre “*on yedi yaşını doldurmayan erkek veya kadın evlenemez. Ancak olağanüstü durumlarda vasinin izniyle bu sınır on altı yaşına indirilmiştir.*

Türkiye’de 2001-2018 yılları arası evlenme ve boşanma istatistikleri, incelendiğinde evlenme hızının düştüğü ve boşanma hızının arttığı gözlenmektedir. 2001 yılında evlenme kaba hızı %8,35 ve boşanma kaba hızı %1,41 iken, yıllar içerisinde bu oranlar birbirleri ile ters orantılı olarak değişmiştir. 2018 yılına gelindiğinde evlenme kaba hızının 6,80 hızına gerilediği ve boşanma kaba hızının ise %1,75’e çıktığı gözlenmiştir. Ayrıca ortalama ilk evlenme yaşının da yıllar içerisinde yukarıya doğru hareket ettiği görülmüştür. 2016 yılı ortalama evlenme yaşı erkeklerde 27,1 iken, kadınlarda ise 24 olmuştur [<http://www.tuik.gov.tr/Ustmenu.do?metod=temelist>]. Erişim Tarihi: 20/02/2020.

İstatistiklerden de anlaşılacağı üzere toplumsal yapının ana temeli olan ailede bir değişim ve çözülme görülmektedir. 2015-2016 evlilik süresine göre boşanma istatistiklerini bakıldığında; boşanmaların %39.1’inin evliliğin ilk 5 yılında gerçekleştiği ve %21,5’i ise evliliğin ilk 6-10 yılı içerisinde gerçekleştiği görülmektedir [<http://www.tuik.gov.tr/Ustmenu.do?metod=temelist>]. Erişim Tarihi: 20/02/2020. Bu yılların aile yaşam döngüsünde çocuksuz yeni evli çiftler ve küçük yaşta çocuğu olan çiftler döngüsü içerisinde olan ailelerinin olduğu görülmektedir.

Literatürde çoğunlukla evlilik ve aile kavramları birlikte ele alınmıştır. Bu iki kavram çoğu çalışmada da iç içe geçmiş durumdadır. Bu kavramların yaşam kalitesi

gibi pek çok ögeyi de içerisinde barındırdığı görülmektedir. Çağ ve Yıldırım (2013), evliliklerinin bireylerin yaşam kaliteleri ile çok ilişkili olduğunu belirtmiştir.

1.3.Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesi konusunda pek çok tanım yapılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (2016), kişinin kendi durumunu içerisinde bulunduğu kültürel değerler sistemi içerisinde algılayış biçimi olarak tanımlar. Shooker (1997)'a göre yaşam kalitesi, birey ve toplumu etkileyen, sağlık, çevre, ekonomik ve sosyal koşullarının etkileşimidir. Akinsola ve Popovich (2002)'e göre yaşam kalitesi, temel insan ihtiyaçları olan, gıda, konut, güvenli çevre, temiz su ve sağlığa ulaşabilirliktir. Literatürde yaşam kalitesinin, öznel algı sosyal çevrenin bireydeki yansıması mutluluk, yaşamdan duyulan hoşnutluk, doyum sağlama, kişinin aktivitesi, öz saygı, eğlenme ve kendini geliştirmeye zaman ayırma gibi çok geniş yelpazede fiziksel, sosyal ve duygusal boyutta objektif ve subjektif refahı içeren tanımlamaları bulunmaktadır.

Yaşam kalitesi bireyin öznel algısı olup, aile yaşam kalitesini de etkileyen bir durumdur. Bireyin yaşam kalitesinin aile yaşam kalitesini hem etkilediği hem de ondan etkilendiği değerlendirildiğinde, birey, aileyi ailede, toplumu etkilemektedir. Yani bireyden aileye aileden topluma uzanan içten dışa ve dıştan içe uzanan karşılıklı etkileşimin olduğu söylenebilir. Bu nedenle evlilikte eşlerin bireysel yaşam kalitelerinin yanı sıra aile yaşam kalitesi de çok önemlidir.

1.3.1. Aile Yaşam Kalitesi

Aileyi oluşturan tüm üyelerin kişisel ihtiyaçlarını karşılarken mutlu olmaları ve yaşanan toplumda da duygusal, sosyal, fiziksel ve ekonomik fonksiyonlarını isteyerek gerçekleştirmek olarak tanımlanabilir (Foa ve ark., 1993).

Aileye katılan yeni bir çocuğun engelli olması veya sonradan engelli olması ve alışılmış bir gelişim göstermemesi, bireyin ve ailenin yaşam kalitesi üzerinde de belirgin bir etkisi bulunur (Meral, 2011). Engelli bir çocuğa sahip olmak, aile üyelerinde olumsuz duyguların yaşanmasına neden olmakta ve aile üyelerinin yaşamlarını, düşüncelerini ve davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Canarslan ve Ahmetoğlu, 2015). Ailede, engelli bireyden ötürü kaygı, depresyon ve stres yaşanmakta ve bunlarla birlikte değişen duygu durumu bireyin yaşam doyumunu etkilemekte ve yaşam kalitesini düşürmektedir (Aysan ve Özben, 2007). Aile üyelerine bu duyguları yaşatan ve ailenin işleyişini bozan engellilik kavramının ne olduğuna baktığımızda ise, bu konuda yapılmış pek çok tanıma rastlanmaktadır.

1.4. Engellilik

Engellilik kavramını kuramsal çerçeveden çeşitli modellerle açıklamaya çalışanlar olduğu gibi, çeşitli kurumların tanımlamalarına da rastlanmaktadır. 5378 sayılı Engelliler Hakkındaki Kanuna göre; engelli: fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılım sağlayamayan, kısıtlanan, tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey olarak tanımlanmaktadır [<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>]. Erişim Tarihi:10.02.2020

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kabul ettiği Sakat Kişilerin Hakları Bildirgesi'nde ise engelli tanımı; “normal bir kişinin kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri, bedensel veya ruhsal yeteneklerindeki kalıtsal ya da sonradan olma herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlar” olarak tanımlanmaktadır [<https://engellilerdostu.com/engellilik-hakkinda-engellilik-nedir/>]. Erişim Tarihi:28.01.2020. .

Dünya Sağlık Örgütü yayınlamış olduğu bildirgesinde, engelliliğin sağlık boyutunu öne alan tanımlama getirmiştir. Dünya Sağlık Örgütü yaptığı sınıflandırmayla 3 farklı kategori oluşturmuştur.

- Yetersizlik, psikolojik ve fizyolojik olarak anatomik yapının kaybı veya normalden sapması,
- Fiziksel ve zihinsel yeti kaybı,
- Yetersizlik ve fiziksel-zihinsel yeti kaybı durumları nedeniyle kişinin yaşına, cinsiyetine, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel düzeye göre normal algılanan ve kabul gören yaşamın gereklerinin yapamaması durum.

Dünya Sağlık Örgütü engelliliği; kişinin doğuştan veya sonradan çeşitli nedenlerle biyo-psiko ve sosyal becerilerini belli oranlarda kaybetmesi, yaşamın gerekliliklerine uyum sağlayamaması, bireysel gereksinimlerini kendi kendisine yerine getirememesi korunma, bakım, tedavi, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyması olarak tanımlamaktadır [<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs352/en>]. Erişim Tarihi: 15/10/2019.

“İnsan hakları evrensel bildirgesi ek 3447 sayılı Engelli Kişilerin Hakları Bildirgesi’nin 1. maddesi “kişinin bireysel ve toplumsal yaşamda kendi kendine yapması gereken işleri vücudunun herhangi bir yerinde oluşan bir eksiklik veya hastalık sonucu yapamama durumunu engellilik olarak tanımlanmıştır.

Dünya nüfus tahminleri ele alındığında 6.9 milyar olan dünya nüfusunun yaklaşık %15’inin (bir milyardan fazla insan) engelli olduğu bilinmektedir. Engellilik yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum, yaşam dönemi, çevresel riskler gibi çok değişik ve birbiriyle ilgili faktörlere göre farklılık göstermektedir. Bu faktörler ülkelere ve bölgelere göre de değişkenlik gösterdiğinden ve dünyada engelli istatistiği için evrensel bir veri toplama istatistiği kullanılmaması nedeniyle engellilerle ilgili sağlıklı verilere tam olarak ulaşılamamaktadır

[<https://docplayer.biz.tr/25818819-Dunya-engellilik-raporu.html>] Erişim tarihi: 20.02.2020.

Ülkemizde ise, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2002) verilerine göre engellilik oranının %12,29 olduğu görülmektedir [http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1017] Erişim tarihi: 20/02/2020. Türkiye’de 2011 yılında engelli bireylerin il bazında dağılımını tahmin eden “2011 Nüfus ve Konut Araştırması” yapılmıştır. Bu araştırma engelliliğin sadece fonksiyonlardaki sınırlılıklara odaklanmıştır. Araştırmada tıbbi yaklaşım(organ kaybı, işlev bozuklukları) göz önüne alınmamıştır. Araştırmada engellilik; görme, duyma, konuşma yaşlılarına göre öğrenme, dört işlem yapma, hatırlama/dikkatini toplama alanlarıyla, hareket güçlüğü (yürüme, taşıma, merdiven inip çıkma) alanlarında tanımlanmıştır. Bu alanlardan en az birinde çok zorlandığını veya hiç yapamadığını belirten kişiler en az bir engeli olan kişiler kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, en az bir engeli olan (3 + yaş) grubunun nüfus oranı %6,9 (4.876.000 kişi)’dur. Erkeklerde bu oran %5,9 kadınlarda ise %7,9’dur [<https://ailevecalisma.gov.tr/media/37313/istatistik-bulteni-ocak-2020-1.pdf>]. Erişim tarihi: 20.02.2020. Yapılan bu araştırma sonucuna göre Türkiye’de de azam sanamayacak oranda engelli nüfusu olduğu görülmektedir.

İnsanların evlenerek aile kurmalarının altında gerek evlilik kurumundan gerek karşı eşten, gerekse ailenin diğer üyelerinden (çocukları) çeşitli beklentileri ve amaçları bulunmaktadır. Bu beklentiler de çoğu zaman olumlu beklentilerdir. Aileye bu beklenti dışında “sürpriz” olarak gelen engelli çocuğun veya sonradan engelli olan çocuğun aile dinamiklerinde ve işlevselliğinde ne tür etkiler yaratacağı şüphesiz çok önemlidir.

Engelli çocuğu olan ailelerin yaşadığı sıkıntılar, hem aile içerisinde hem de sosyal çevrede kendisini gösterir. Bazı ailelerde öyle bir tutum oluşur ki; ailede her

şey engelli içindir. Bu ailelerde engelli çocuğun dışında herkes ihmal edilir. Herkes kendini engelli çocuğa adamıştır ve onun için her türlü fedakârlıkta bulunulur. Bu durumda aile normal yaşantısını ve işlevselliğini kaybeder. İşlevselliğini kaybeden ailelerde uyum çoğunlukla aile işlevselliğindeki farklılaşma ve olumsuzluklara karşı bir savunma biçimindedir. Bu savunma tepkileri her zaman uyum sağlama ve ruhsal sağlığı koruyucu nitelikte değildir. Bu ailelerde uyumu daha da bozacak nitelikte içe çekilme, toplumdan soyutlanma, saldırgan tutum ve davranışlar, depresif davranışlar ve kronik intihar gibi çeşitli savunma tepkileri görülmektedir (Erez, 2012).

Engelli çocuğun, aile bireylerince kabul görmesi çok önemlidir. Ancak aileler engelli çocuğu kabul sürecine gelene kadar çeşitli duygusal aşamalardan geçmektedir. Bu aşamalar: Şok, reddetme, acı çekme, depresyon, suçluluk, kararsızlık, kızgınlık, utanma, uzlaşma, uyum sağlama ve son olarak kabul etmedir. Gerçeği kabul etmede zorlanan çiftler engelli bir çocuğun gereksinim duyduğu bakım ve özeni sağlamakta da zorlanmaktadır (Şanlı, 2012).

Stres, keder ve engelli bir çocuğa ebeveynlikle ilişkili diğer faktörlerin yüksek evlilik uyumsuzluğu, evlilikten memnuniyetsizlik ve boşanma ile sonuçlandığını düşündüren çok şey yazılmış olsa da, bu kavramları bazı araştırmalarla desteklese de desteklemeyen araştırmalarda bulunmaktadır. Bumin, Günal ve Tükel, (2008), engelli çocukların annelerinin anksiyete, depresyon ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemişler ve araştırmada, engelli çocuğa sahip annelerde yüksek düzeyde anksiyete ve depresyon olduğunu, anksiyete ve depresyonun artması ile de yaşam kalitelerinin olumsuz etkilendiğini bulmuşlardır.

Sabbeth ve Leventhal (1984), kronik hastalığı olan çocukların, ebeveynlerinin evlilikleri üzerindeki etkilerini içeren kapsamlı bir araştırma yapmışlardır. Sabbeth ve Leventhal toplam 23 çocuk ve ailesi ile çalışma yapmış olup, bu ailelerden sadece yedisinde evlilikle ilgili sıkıntılar olduğunu bulmuşlardır. Sabbeth ve Leventhal bu

araştırmada uygun kontrol grupları da oluşturarak sonuçları karşılaştırmışlardır. Araştırma sonucunda dört engelli çocuğun ebeveynlerinin evliliklerinin güçlendiği, diğer engelli çocukların aileleri ile engelsiz çocukların aileleri arasında ise anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Kazak ve Clark (1986), spina bifidalı çocukların ailelerinde evlilik memnuniyeti konulu araştırma yapmışlar ve ağır engelli çocukların ailelerini hafif engelli çocukların aileleriyle karşılaştırmışlardır. Çocuğun engel düzeyi ebeveynlerde evlilik memnuniyetinin faktörlerinden biri olarak düşünüldüğünde çocuğun engelliliğinin şiddeti arttıkça evlilik memnuniyetsizliğinin arttığı teorisinden yola çıkılan çalışmada iki grup arasında farklılıklar bulunmuştur. Araştırmada şaşırtıcı bir şekilde hafif engelli çocukların ebeveynlerinin evlilik memnuniyeti daha düşük bulunmuştur. Aynı bir çalışmada, Kazak (1987) 125 engelli çocuğun ebeveynlerindeki evlilik memnuniyetini, engelsiz 125 çocuğun ebeveyni ile karşılaştırmıştır. Bu araştırmada engelli çocukların sadece annelerinin daha stresli oldukları bulunmuş, ancak evlilik doyumlarının kontrol grubundaki ebeveynlerden farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Singhi ve meslektaşları (1990), 125 engelli çocuğun ebeveynini 127 engelsiz çocuğun ebeveyni ile karşılaştırmışlardır. Araştırmada engelli çocukların annelerinin kontrol grubuna göre daha yüksek düzeyde stres bildirdikleri, babaların ise kontrol grubu arasında bir fark göstermediği görülmüştür. Araştırmada engelli çocukların anne ve babaları ile kontrol grubu engelli olmayan çocukların anne ve babalarının evlilik memnuniyetleri arasında da anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

1993 yılında Saddler ve arkadaşları üç aile grubunun işleyişini incelemişlerdir; Bunlar: (a) görünür sakatlığı temsil etmek üzere seçilen serebral palsili çocukların aileleri (n = 48), (b) görünmez engelliliği temsil etmek için seçilen diyabetli çocukların aileleri (n = 46) ve herhangi bir engelliliği veya kronik hastalığı olmayan çocukların aileleridir (n = 45). Saddler ve arkadaşları görünür bir engelin

aile işlevini görünmez bir engelden daha fazla engelleyip engellemediğini görmek istemişlerdi. Yapılan çalışma sonucunda, gruplar arasında herhangi bir fark bulunamamıştır.

Benson, Gross ve Kellum (1999), kraniyofasiyal anomalisi olan 60 çocuğun ailesini Locke-Wallace Kısa Evlilik Uyum Testi'ni kullanarak kraniyofasiyal anomalisi olmayan 60 çocuğun ailesi ile karşılaştırmışlar ve her iki grup arasında anlamlı herhangi bir fark bulamamışlardır.

Dyson (1996), öğrenme bozukluğu olan 19 çocuk ailesini, Aile Ortamı Ölçeği kullanarak, kontrol grubu 55 aile ile karşılaştırmıştır. Karşılaştırmada öğrenme güçlüğü olan çocukların ailelerinin stres seviyelerinin daha yüksek olduğunu, ancak kişisel gelişim alanında kontrol grubundan daha iyi puan aldıklarını, ölçekteki diğer aile fonksiyonları arasında ise önemli bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

2003 yılında St.John, Pai, Belfer ve Mulliken, (2003), kraniyofasiyal anomalisi olan 275 çocuğun ebeveynlerine çocuklarının durumunun evliliklerini nasıl etkilediğini sorulmuştur. Genel olarak, en büyük ebeveyn grubu (% 44.1) engelli bir çocuğa sahip olmanın evliliklerini güçlendirdiğini, bir sonraki grup (% 34.9) engelli bir çocuğa sahip olmanın evlilikleri üzerinde ne güçlendirici ne de zayıflatıcı bir etkisi olmadığını hissettiğini bildirmişlerdir. Ancak ebeveyn grubunun (% 21.0)'i engelli bir çocuğa sahip olmanın evliliklerini zayıflatıldığını hissettiklerini bildirmişlerdir. Boşanmış ebeveyn grubunun küçük alt grubu (% 6.8), çoğunluktan farklı görüşler belirtmişlerdir. Boşanmamış ebeveynlerin % 47'si engelli bir çocuğa sahip olmanın evliliklerini güçlendirdiğini, ebeveynlerin % 40'ı engelli bir çocuğa sahip olmanın evliliklerini etkilemediğini ebeveynlerin % 13'ü evlilik ilişkilerinin zayıfladığını belirtmişlerdir. Boşanan ebeveynlerin sadece % 5'i engelli bir çocuğa sahip olmanın evliliklerini güçlendirdiğini belirtirken, ebeveynlerin (% 54) engelli bir çocuğa sahip olmanın evlilikleri üzerinde hiçbir etkisi olmadığını belirtmişlerdir. Boşanmış olan ebeveynlerin % 41'i engelli çocuğun evlilikleri üzerinde olumsuz bir

etkisi olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular iki farklı olasılık göstermektedir. (1) engelli çocuğa sahip olmak, farklı aileler üzerinde farklı ve bazen de zıt etkilere sahiptir (2) nedenlerinden bağımsız olarak, boşanmış engelli çocukların ebeveynlerinin boşanmada engelli çocuğun katkısını bir faktör görme olasılığıdır.

Stoneman ve Gavidia-Payne (2006), engelli çocukların ebeveynlerinin evlilik uyumu çalışmaları ile ilgili yararlı bir inceleme sunmuşlardır. Engelli çocukların ebeveynleri arasında çeşitli derecelerde düşük evlilik uyumunu bildiren altı çalışma ve önemli bir fark bulamayan on çalışma listelemişlerdir. İki çalışma grubu arasındaki tutarsızlık öncelikle metodoloji ve operasyonel tanımlarla ilişkilendirilmiştir. Araştırmacıların, engelli çocukların ailelerinin toplu olarak diğer tüm ailelerden farklı olup olmadıklarını sormak için yanlış bir soru yönelttiklerini ima etmişlerdir.

Stoneman ve Gavidia-Payne (2006), başarılı evlilik uyumu gösteren engelli çocukların ailelerini başarısız uyum sergileyenlerden ayıran iki faktörü tanımlayan çalışmalarına devam etmektedirler. 67 ailede yaptıkları çalışmalarda önemli iki bulgu elde etmişlerdir. Birincisi, engelli çocukların ailelerinde başarılı adaptasyonu öngören faktörler temel olarak tüm ailelerde başarılı adaptasyonu öngören faktörlerle aynıdır. İkincisi, etkili ve “sorun odaklı” başa çıkma becerilerini kullanan babaların olduğu ailelerin daha iyi uyum sağladıklarıdır.

Namkung ve arkadaşları (2015), gelişimsel engelleri olan çocukların ailelerinde boşanmanın görece riski ve yaşam boyu ebeveynliğin etkileri konulu Wisconsin Boylamsal Çalışmasında, engelli çocuğa sahip olmanın ne boşanma riskini arttırdığını, ne de boşanmanın zamanlamasıyla ilişkili olduğu sonucunu ulaşımlardır. Araştırma karşılaştırma grubunda fazla sayıda çocuk sahibi olmanın artan boşanma oranlarıyla ilişkili bir durum olduğunu göstermiştir. Araştırmanın odağında gelişimsel engelleri olan çocukların ebeveynlerinin evlilikleri istikrarlı olsa bile; aile büyüklüğünün etkileşim bulguları, bu ebeveynlerin engelli olmayan

çocukları için önemli çıkarımlar sunduğu görülmüştür. Bu çıkarımlar bu ailelerde, diğer çocuk ya da çocuklar gelişimsel engelleri olan kardeşlerinin bakım ihtiyaçlarının getirdiği ek strese maruz kalmakla birlikte bir de evlilikteki uyumsuzluk ve anne-babalarının boşanmaları ile karşı karşıya kaldıkları gerçeğidir. Bu araştırmanın rastgele popülasyon temelli bir örnekleme sahip olması ve gelişimsel engeli olan ve olmayan aileleri 50 yıllık bir uzlamda ölçmüş olması onu güçlü kılmaktadır. Ancak örneklemin Wisconsin'den elde edilmiş olması ve Wisconsin'un nüfusunu 20 yüzyılın ortasında küçük azınlık gruplarına ait olması araştırmanın sınırlılığıdır. Araştırma sonuç olarak, gelişimsel engelli çocuklara sahip ailelerde boşanma oranlarının ortalama artış göstermediği, ancak küçük ailelerde normatif bir karşılaştırma grubuna göre boşanma riskinin anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermesidir.

Tossebro ve Wendelborg (2017), evlilik, ayrılık ve sonrası: Norveç bağlamında zihinsel ve gelişimsel engelleri olan çocukların ailelerinin boylamsal bir çalışmasını yapmışlardır. Bu çalışmada zihinsel ve gelişimsel engele sahip Norveçli çocukların bazı yönleri boylamsal bir perspektifle araştırılmıştır. Bu çalışmada engelli çocuğu olan ailelerde 8-10 yaşa kadar ilişkiyi sonlandırma oranlarının nispeten düşük olduğu, engelli çocuğu olan ailelerde daha düşük birlikte yaşam oranları bulunduğu, çocuğun yaşı arttıkça, birlikte yaşamında azaldığı, engelli çocuğu olan annelerin istihdam örüntülerinin diğer annelerin yirmi yıl önceki örüntülerine benzediği gözlenmiştir.

Sobsey (2004), engelli çocuğu olan ailelerde evlilik istikrarı ve evlilik doyumu: yumurta mı, tavuk mu? konulu araştırmasında, engelli çocuğu olan ailelerde evlilik işlevsizliği ve boşanmayı raporlayan araştırmaların birbiriyle tutarsız olduğunu, çocuk engelliliği ile artan boşanma oranları arasındaki bulunan ilişkinin küçük olduğunu ifade etmiştir. Sobsey araştırmasında engelli çocukların ebeveynlerinin evliliklerinde geçimsizliği ve boşanma oranlarındaki artışı zayıf ve tutarsız olarak bulmuştur. Sobvey, aynı zamanda araştırmacıların çabalarını engelli

çocuğu olan tüm ebeveynleri diğerebeveynlerle karşılaştırmaya değil; engelli çocuğu olup düşük işlev gösteren aileler ile engelli çocuğu olup yüksek işlev gösteren aileleri kıyaslamaya odaklanmaları gerektiğini savunmaktadır.

Risdal ve Singer (2004), engelli çocukların ebeveynlerinde evlilik uyumu: tarihsel bir derleme ve meta analiz konulu araştırmalarında, engelli bir çocuğun ailedeki varlığının kaçınılmaz negatif etkilerinin trajedi ile eşdeğer gören geleneğin sarsılmaya başladığını ifade etmişlerdir. Risdal ve Singer bu çalışmalarında, engelli bir çocuğun, ebeveynlerinin evlilikleri üzerine olan etkilerini açıklamayı hedeflemişlerdir. Araştırmada engelli çocuğun evlilik uyumu üzerinde tespit edilebilir negatif bir etkisi bulunduğu, ancak bu etkinin küçük olduğu, geçmişte engelli çocuğun ailenin iyi oluş halini kaçınılmaz şekilde zarar verici etkilerinin olduğu varsayımını çürüttüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada aynı zamanda pozitif etki büyüklüğü, ailede engellinin varlığının artan evlilik gerilimleriyle pozitif korelasyon gösterdiğini işaret etmesidir. Bu çalışmada elde edilen etki büyüklüğü görece küçüktür. Bu bulgu engelli çocukların neredeyse tüm ailelerde ciddi evlilik gerilimlerine neden olduğu görüşünü desteklememektedir.

Kwok ve arkadaşları (2014), Hong Kong'da yaşayan otizmli ve zihinsel engelli çocukların Çinli annelerinin evlilik doyumu üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Bu araştırmaya göre; algılanan damgalanma ile evlilik doyumu ve algılanan bakım yükünün tüm alt ölçekleri ile evlilik doyumu arasında negatif ilişkiler gözlenmiştir. Hiyerarşik regresyon analizlerinde algılanan damgalanma ve algılanan bakım yükünün evlilik doyumunun önemli yordayıcıları olduğu bulunmuştur. Kişinin damgalamadan kaçmak için çevresinden kendisini soyutlaması akraba ve sosyal destek ağının sağlayacağı destek ve teşvikleri ortadan kaldırır. Bu durum da engelli çocuğu olan aileleri bağdaşmazlığa götürerek kopmalarına yol açar. Bu durum ise eş üzerinde daha fazla stres yaratarak evlilik doyumunu etkiler. Algılanan damgalanma sosyal işlevselliği de engelleyebilir ve bakım verenin gelişimsel görevlerini yerine getirmesini engelleyebilir. Engelli çocuğu olan

annelerin tam zamanlı çalışmaları zordur. Engelli çocuğun anneyi çalışma hayatının dışında tutması nedeniyle annenin gelir elde etmesi ve topluma katkıda bulunma fırsatı engellenir. Engelli çocuğa sahip anneler çalışma ve çocuklarına bakma arasında seçim yapma özgürlüğüne sahip olmadıkları için kendilerini kısıtlanmış hissedebilirler, Anneler algıladıkları bu yüklerden dolayı zararı telafi etmek için eşlerine şikâyetlerini dile getirebilir, onlardan fazladan talepte bulunabilir ve onlara baskı uygulayabilirler. Bu durum çiftler arasında gerginlik yaratarak eş ilişkilerini kötüleştirebilir bunun sonucunda da evlilik doyumları düşer.

Aile üyelerinden herhangi birinin ya da bir kaçının sürekli hastalığı veya engelliliği tüm aile üyelerinin uyumunu bozarak, en sağlam yapıdaki aileleri dahi sarsmaktadır (Yörükoğlu, 1998). Engelli çocuğu olan ailelerle yapılan bazı çalışmalar, bu ailelerde evlilik uyumunun düşük ve boşanma oranlarının yüksek olduğunu göstermiştir (Coşkun ve Akkaş, 2009).

Yukarıda çeşitli araştırmalarının ortak özelliği; engelli çocukların ebeveynleri arasında evlilik uyumsuzluğunun ve boşanma oranlarının arttığına dair kanıtların zayıf ve tutarsız olduğudur. Genel nüfusa göre engelli çocukların ebeveynleri arasında boşanma insidansında çok küçük bir artış olabilir; ama bu artışın engelli çocukların ebeveynleri üzerindeki etkisinden ziyade ebeveynlerin tutum ve davranış farklılıklarından kaynaklanıyor olabileceği düşünülmelidir. Nedensel faktörler her ne olursa olsun, birçok aile, engelli çocuk aileleri de dâhil olmak üzere evlilikte uyumsuzluk veya boşanma yaşamaktadır. Araştırmaların artık ailelerinin nasıl boşanma yaşadıklarını anlamaya ve yaşamlarında kendilerini zorlayan durumlarda onlara nasıl yardımcı olunabileceği ve neler yapılabileceğine odaklanmalıdır (Sobsey, 2004).

İnsan elinde olmayan her şeye gereksinim duyabilecek bir yapıdadır. İnsanı yaşamda öne çıkartan yönü ise onun duygusal yanıdır. Doyurulmayan gereksinimler

bireyde duygusal anlamda güvensizliğe sebep olmakta, çatışma ve kaygıya dönüşmekte, çatışma ve kaygı ise ruh sağlığının bozulmasına neden olabilmektedir (Şanlı, 2012). Beklenen sağlıklı bebeğin yerine dünyaya engelli bir bebeğin gelmesi de çiftlerde doyurulmayan, eksik ebeveynlik duygusu oluşmasına, çiftler arasında güvensizliğe ve sonuç olarak çatışmaya dönüşebilmektedir. Engelli çocuğu olan bu çiftler zamanla evlilik birlikteliğinin ve aile kavramının amaç ve öneminin dışına çıkmakta ve çiftler birbirlerinden uzaklaşarak rutin sorumlulukların yerine getirildiği aile ortamında, birbirinden uzak birer yabancı gibi yaşamaktadır. Hatta ve hatta ailede oluşan en ufak olumsuzlukta çözüm üretme yerine çiftler birbirlerini suçlayarak evliliği çekilmez, aile ortamını da yaşanmaz hale getirmektedirler. Aile zamanla işlevselliğini kaybetmekte ve aile dinamikleri bozulmaktadır.

Bunlarla birlikte, engelli çocuğun bakımı, eğitimi, giderek artan maddi ve manevi ihtiyaçları, engelliliğe ilişkin toplumsal tutum ve davranışlar var olan yanlış inanç ve yargılar, engelli çocuğun şimdiki ve gelecekteki durumuna ilişkin belirsizlikler, aile için çok büyük bir stres kaynağı oluşturmaktadır. Aile bütün bu stres faktörleri ile baş etmekte başarılı olamazsa, yaşanan stresin, artan etkileri, ailede korku ve endişeye yol açacak ve çiftler üzerinde çocuk tarafı duygusal problemlerin yaşanmasına neden olacaktır (Şanlı, 2012).

Engelli çocuğa sahip olmanın aile üyeleri üzerinde tükenmişlik gibi çeşitli olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Reichman ve arkadaşları (2008), engelli çocuğun aile için; daha çok zaman, ekonomik yük, fiziksel ve duygusal zorluklar, lojistik zorluklar gibi olumsuz yönleri olabileceğini belirtmişlerdir.

Engelli olmayan gelişim aşamalarını sağlıklı olarak geçiren bir çocuk bile aileye ekonomik bir sorumluluk getirirken, engelli çocukların sağlık, bakım vb. giderleri aile için daha büyük ekonomik sorumluluğu beraberinde getirmektedir (Sarı, 2007). Ekonomik sorunlar da yine ailelerde kaygı, depresyon, stres

düzeylerinin arttırmasına neden olmaktadır. Çocuğun ve ailenin gereksinimlerinin karşılanamaması ise düşük benlik saygısına neden olabilmektedir. Tüm bu olumsuz durumlar nihai olarak eşlerin evlilik ilişkilerine yansımaktadır. Eşlerin evlilik ilişkileri bozulmakta, kişisel uyumlarında azalma görülebilmektedir (Girli ve ark., 1998).

Engelli bireyin bakım ve tedavisinin sağlanması, hayata hazırlanması konusunda en başat görev ve sorumluluğu üstlenen eşlerin, bu görev ve sorumluluklarla baş etmeye çalışırken çeşitli iç ve dış stres faktörleri ile karşılaşması olağandır. Ancak eşlerin bunlarla nasıl baş ettiği de önemlidir. Bu nedenle burada çoğunlukla dışarıda tutulan ve özünde aile dinamiğini canlı tutan, sağlıklı aile birlikteliğinin de özü olan evlilik doyumu kavramına değinmek faydalı olacaktır.

1.5. Evlilik Doyumu

Evlilik doyumu kişilerin evliliğine ilişkin genel değerlendirmesi olup; kişinin genel sağlığını etkileyen ve yaşamından haz almasını sağlayan bir durumdur (Hayvard ve Zhang, 2006). Evlilik doyumu; eşlerin birbirlerine sevgilerini gösterme şekli, cinsel yaşamlarındaki doyum, birbirleri ile iletişim şekilleri, aldıkları kararlarda eşitlik, kazançları, çalışma durumları ve problemleri paylaşımları gibi pek çok boyutta elde edilen psikolojik tatmindir (Sokolski ve Hendrick, 1999). Evlilik bireylerin yaşamlarının pek çok alanını etkilemektedir. Evlilik doyumu kişilerin yaşam doyumlarını, iyi olma hallerini ve yaşam kalitelerini etkilenmektedir (Scheidler, 2008; Williams, 2003). Evlilik doyumu, bireyin evlilikte ihtiyaçlarını giderme düzeyini algılama biçimidir (Tezer, 1996). Bir çok araştırma eşlerin evlilik doyumlarının iyi olma hallerini etkilediğini, evlilikten elde edilen mutluluğun evlilik doyumu olduğunu göstermektedir (Dimitrovsky ve ark., 2002). Evlilik doyumunun olmaması veya azlığı ailelerin genel yaşamdaki mutluluklarını da etkilemekte ve onların haz almasını zorlaştırmaktadır. Bu durum önemli bir toplumsal sorundur. Toplumun psikolojik -sosyal ve ekonomik yaşantısını olumsuz yönde etkileyerek toplumsal refahın sağlanması ve sürdürülmesine engel bir durumdur.

Duyan ve amur Duyan’a göre (2014), evlilik, farklı özellikleri olan iki kişinin oluşturduğu ve yasal olarak da kabul edilmiş birlikteliktir. Evlilik kişinin yaşamını pek çok açıdan etkileyen önemli bir toplumsal kurumdur. Mutlu ve başarılı evlilikler için kişilerin evlilik birlikteliklerinden haz alabilmeleri önemli unsurdur. Evlilik, kişilerin genel sağlık durumuna olumlu ve olumsuz etki eden, arzuları, hazları, sevinçleri, heyecanları, sıkıntıları, problemleri ile insanları etkileyen, iyileştiren ve yaşamlarından doyum almalarını sağlayan bir toplumsal kurumdur. Eşler arası ilişki tarzı ve problemler, eşitlik duygusu, mizaç, kök aile, cinsellik, mükemmeliyetçilik gibi faktörler evlilik doyumuna etki eden faktörlerdir.

Evlilik insanın yaşantısını her anlamda etkileyen çok önemli bir kurumdur. Böyle önemli bir kurumu oluşturan çiftler arası evlilik ilişkisinin yordanması hem terapötik açıdan hem de kurumsal açıdan önemli bulunmaktadır (Duyan ve amur Duyan, 2014). ağ ve Yıldırım’ın (2013), yapmış olduğu araştırma, evli çiftlerin evlilik doyumlarını; algılanan eş desteği, cinsellik ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre irdelemektedir. Buna göre engelli çocuğu olan ailelerde engelli çocuğa ayrılan zaman ve emek göz önüne alındığında eş desteği daha çok ön plana çıkmaktadır. Evlilik doyumunu evliliği sürdürmenin ve çiftlerin birlikte yola devam etmelerinin en önemli unsurudur. Evlilik doyumunu evlilikte önemli bir unsur olup, ona işlevsellik veren önemli bir öğedir. Eskin (2012) ocuk sahibi olmanın erkeklerde evlilik doyumunu arttırdığının bu durumun ilişkilerdeki konumlarını da güçlendirdiğini belirtmiştir.

Kocadere (1995), yaptığı araştırmada evliliği etkileyen çeşitli alanlar olduğunu belirtmiştir. Baskın olma, benzer olma, zaman, ayrılık fikri, cinsel yaşam, çocuğun olması veya olmaması durumu, duygular, ev sorumlulukları, eş dışında partner, maddi durum, iletişim şekilleri, istihdam, sıkıntılar, problem çözme becerisi, sözel ve fiziksel şiddet olarak 15 alan sıralamıştır. Evlilik doyum ve uyumunun azalması ise evliliklerin boşanma ile sonuçlanmasının en önemli nedenlerinden biridir (Eskin, 2012). Bu ocuğun engelli bir ocuk olduğu varsayıldığında evliliğe

ve eşler arası doyuma etkisinin daha fazla olması beklenebilir. Evlilik ilişkisinde bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması, yaşam kalitelerinin yüksek olması, evliliğin temelinde yatan, soyun devamı sonucunda dünyaya gelen çocukla çok bağlantılıdır. Dünyaya beklenen normal çocuk yerine engelli çocuğun gelmesi halinde eşler arasındaki evlilik ilişkisinin ve evlilik doyumunun da etkileneceği düşünülmektedir. Literatür taramasında engelli çocuğu olan ailelerin evlilik doyumu ile ilgili yapılmış bire bir araştırmayla karşılaşılmamıştır. Ancak farklı değişkenlerle yapılan evlilik doyumu araştırmaları ve engelli birey ve aileleri ile yapılan çeşitli araştırmalar olduğu görülmektedir. Aşağıda bu araştırmalara yer verilmiştir.

Toplumun refahı ve mutluluğu, ailenin refahı ve mutluluğu ile ilişkilidir. Bu bağlamda evlilik doyumunun arttırılması aynı zamanda ailelerin yaşam kalitelerinin yükseltilmesi anlamına gelmektedir ki; bu alanda yapılan ve yapılacak olan her çalışma sağlıklı bir topluma ulaşmada büyük bir amaca hizmet etmiş olacaktır (Aydiner Boylu, Terzioğlu, 2008).

Aile yaşamı ile ilgili her durum ve unsurun, tüm aile üyelerinin psikolojik ve fizyolojik iyi oluş hallerini etkilemesi nedeniyle, eşler arası evlilik doyumunu da etkilediği düşünülebilir.

Rhoden (2003), evliliğin çok yönlü bir kavram olduğunu, mutluluğun evlilikte evlilik tatmini ve çiftler arası uyum şeklinde kavramsallaştığını belirtir. Mutlu ve sağlıklı evlilikler sürdürebilmek için kişilerin evliliklerinden haz almaları gereklidir. Evlilik doyumu, evlilik başarısının bir göstergesi sayılır (Çağ ve Yıldırım 2013). Bu nedenle evlilikte, evlilik doyumu önemli bir kavramdır. Ancak bu kavram ile ilgili de pek çok kuramsal modeller ortaya atılmıştır. İnsan sosyal bir varlıktır. Bu nedenle yaşamında başka insanlara ihtiyaç duyar. Ayrıca, insanoğlu neslini devam ettirmek ister. İnsanın bu ihtiyaçları ile birlikte güvende olma ihtiyacı, duygusal ihtiyaçlar, geçim sıkıntısı, maddi ihtiyaçlar ve cinsel ihtiyaçları olup, bunları tek başına karşılayamayacağından, evlenerek bu ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlar.

Ayrıca evlilik insanlara toplumsal boyutta güç, statü ve ayrıcalık sağlar. Evlenme bir kurum olarak bireyi geliştiren ve ona değer kazandıran bir durumdur (Çelik, 2006&

Hayward ve Zhang (2006), evliliği, kişilerin genel sağlık durumlarını destekleyen, geliştiren ve daha iyiye götüren, yaşamdan doyum almalarını sağlayan sosyal bir kurum olarak görürler. Evlilik iki kişilik bir psikolojik sistemdir; Bu sistemde çiftlerin amacı, maddi ve manevi birbirlerinin ihtiyaçlarını görerek bunları giderecek ortamlar yaratmaktır (Gülerce, 1996). Engelli çocuğa sahip eşlerin birbirlerini görmeleri ve birbirlerinin ihtiyaçlarını giderecek ortamı yaratmaları zor olacaktır. Bunlarla birlikte evlilikte, ev içi sorumluluklar, akraba ilişkileri, boş zaman aktiviteleri, çocuk bakım ve sorumlulukları, gelir ve giderin yönetimi, alınan kararlar, sorun çözme becerisi, duyguların ifadesi, öncelikler, değer yargıları, beklenti ve arzular ile ilgili eşlerin düşüncelerini paylaşarak çabalarını birleştirmeleri, ilişkilerindeki uyumu arttırmakta, çatışmaları önlemekte ve ayrılık riskini de azaltmaktadır (Şener ve Terzioğlu, 2002). Evlilik uyumu pek çok unsuru içerisinde bulundurduğundan tanımlanması da zorlaşmaktadır. Çiftlerin evlilik başarısı ve işlevselliği olarak kabul edilen evlilik uyumu, evlilik mutluluğunu da içerir (Kalkan, 2002).

Evlilik uyumuna etki eden bazı değişkenler vardır. Bunlar, 1)kişilik özellikleri, 2) yetiştirilme tarzı, 3) yetişilen çevre, 4) örf, adet, ve görgüler 5) evliliğe yüklenilen değer 6) eğitim, 7) meslek, 8) inanç, 9) psikolojik durum ve yönelimler ve 10) Değer yargılarıdır (Kubilay ve Oktan, 2015).

1.6. Evlilik Doyumuna İlişkin Kavramlar

Evlilik uyumu, evlilik doyumunu, evlilik bütünlüğü kavramları evlilik ilişkisinin kalitesini tanımlamada kullanılan kavramlardır.

Evlilik kalitesi kavramı; evlilik doyumu, uyumu, mutluluğu ve evlilik bütünlüğü kavramlarını içeren genel bir kavram olup, evli çiftlerin ilişkilerinin öznel değerlendirilmesine ilişkin algılarını, tatmin ve mutluluk duygularını ifade etmektedir (Spainer, 1979).

Evlilik ilişkisinde mutluluk, doyum ve beklentilerin gerçekleşmesi karşılıklı uyumun sağlanması ile mümkün olmaktadır (Giddens, 2000). Evlilik uyumunu “çiftlerin genel yaşantıya ve bu yaşantıda değişen koşullara birlikte ayak uydurabilmesi, uyum göstermesi ve süreç içerisinde çiftlerin değişerek birbirlerine benzemesi uyması” olarak da tanımlanmaktadır (Şen, 2015).

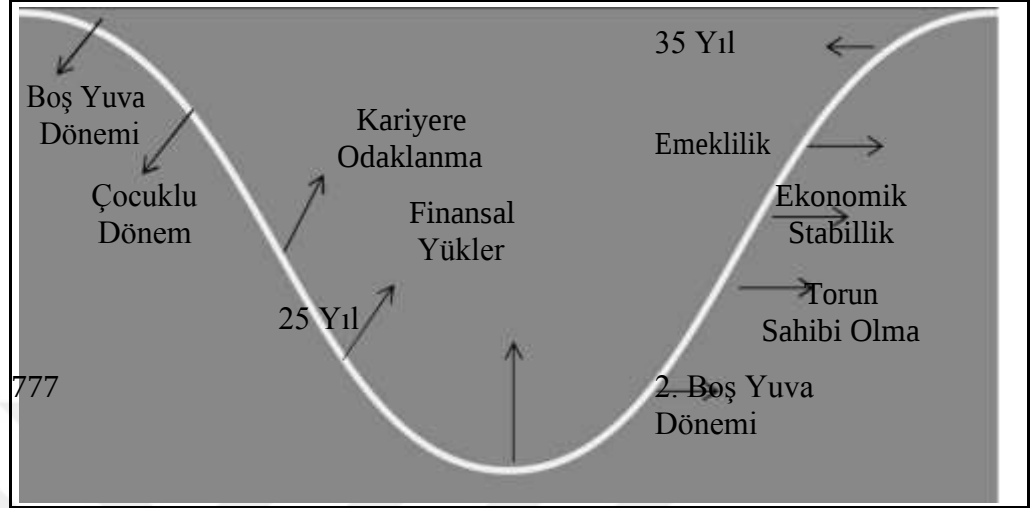
Evlilik doyumu, evlilik birlikteliği içerisinde, kişinin ihtiyaç ve beklentilerini karşılama düzeyi ile ilgili öznel bir durumdur. Bu öznel durum, “bireyin kendi evlilik ilişkisinde gereksinim ve taleplerini karşılama düzeyine kendi öznel algısı” olarak tanımlanmaktadır (Tezer, 1996).

Erden’e göre (2016), evlilik doyumu kavramı, evliliğin işlevselliği olup, bireyin evlilik ilişkisinde temel ihtiyaç ve arzularını karşılanma düzeyi olarak görülür. Evlilik doyumu çevresel ve bireysel faktörlerden etkilenmektedir. Evlilik doyumu, çeşitli çevresel ve kişisel boyutlarda çiftlerin elde ettiği psikolojik tatmindir (Kaplan, 2016).

Johnson ve arkadaşları 1986 yılında yaptığı çalışmada evlilik doyumunu; mutluluk, etkileşim, anlaşmazlık, problemler ve boşanma eğilimi olmak üzere beş farklı boyutta değerlendirmiştir.

- **Mutluluk;** bireyin ilişkisinin genel ve özel alanlarından sağladığı doyumdur.
- **Etkileşim,** eşle geçirilen vakit ve birlikte yapılan aktiviteler.
- **Anlaşmazlık,** evlilik ilişkisindeki sözel ve fiziksel çatışmalar.
- **Problemler,** çiftlerin sorunlu tutum ve davranışları. Stresli zamanlarda verilen tepkiler (alınganlık, küsme, alkol gibi).

- **Boşanma eğilimi**, sorunlarla ve stresle baş edemeyen çiftlerin ayrılma düşüncesi ile ilgili bilişsel ve davranışsal durumları.

Kaynak: Monahan, M. (2011). 7 Simple Yet Scientifically-Proven Strategies to Make Your Marriage Happier Than Ever — Even After 25 Years Together!
<https://w3.mindhealthreport.com/Health/MHR/LP/MHR-Marriage>

Şekil 1. Evlilik Doyumu Çan Eğrisi

Ailenin yaşam döngüsü ve evlilik doyumu ile ilgili yapılan çalışmalar sonucunda evlilik doyumu çan eğrisi geliştirilmiştir (Şekil 1). Bu eğride evlilik doyumu ilk zamanlar azalma eğilimi gösterirken evliliğin ilerleyen zamanlarında artmaktadır. İlerleyen yaşlarda doyumu arttıran pek çok etkende artış söz konusudur. Özer (2016) evliliğin ilk yıllarının önemine işaret etmektedir. Evlilik doyumu sonraki yıllarda ve yaşlılıkta artma eğilimi göstermektedir.

Yaşlı çiftlerin evlilik problemlerinin ve çatışmalarının fazla olduğuna dair literatürde çalışmalar olsa da bu dönemde evlilik doyumu geçmiş yıllara göre artmaktadır. Çocukların evden ayrılmasının ardından yaşanan ikinci boş yuva dönemini atlatmak amacıyla çiftler yaşamlarını yeniden organize etmeye çalışmaktadır. Aynı zamanda bu dönemde çift beraber daha fazla zaman geçirmektedir. Problem çözme becerisi yüksek olan bireyler bu dönemdeki gelişim görevlerini sağlıklı olarak yerinde getirdiklerinde evlilik uyumu artma eğilimi göstermektedir.

1.8. Evlilik Doyumunu Etkileyen Faktörler

Bu bölümde literatürde evlilik doyumunu etkileyen bireysel ve çevresel faktörlere ilişkin çalışmalara değinilecektir.

Bireysel Faktörler

Bireyin evlenmeden önce veya sonra kişisel gelişimine odaklanır. Bireysel faktörlere incelendiğinde cinsiyet, eğitim durumu, meslek, gelir düzeyi ve çocuk sahibi olma gibi sosyodemografik özelliklerin evlilik doyumunu etkilediğine ilişkin bulgular görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında cinsiyet faktörü, evli eşlerin evlilik sürecinde nasıl davranışlar sergileyeceği konusunda önemli bir etkidir.

Bazı çalışmalar cinsiyet açısından evlilik doyum düzeyinin farklı olduğunu ve erkeklerin kadınlara göre daha yüksek düzeyde evlilik doyumları olduğunu, bazı çalışmalar ise evlilik doyum düzeyinde cinsiyetin herhangi bir etkisinin olmadığını göstermektedir (Şener ve Terzioğlu, 2002). Üncü (2007) ve Fidanoğlu (2007), öğrenim durumu, cinsiyet, çocuğun varlığı ve evliliğin süresinin evlilik doyumunda etkili olduğunu belirtmektedir. Şener ve Terzioğlu (2002) yaptığı çalışmada kadınlar ve erkeklerde evlilik doyum düzeyinin öğrenim düzeyi, ailenin aylık geliri, evlenme yaşı ile doğru orantılı olduğu bulmuştur. Ayrıca kaygı, depresyon, mizaç özellikleri (Çağ ve Yıldırım, 2013), sinirlilik, öfke kontrolsüzlüğü, kıskançlık ve dürtüselliğin engellenememesi evlilik doyumunu azaltıcı özelliğe sahiptir (Şen, 2015).

Aileye İlişkin Faktörler

Bireylerin evlenme şekli, ilk evlilik yaşı, evlilik süresi, cinsel yaşam doyum, eşler arasındaki aşk ve sevgi, bilişsel çarpıtmalar, ev işlerinde rol ve sorumluluklar, sosyal destek, iletişim, çatışma ve sorun çözme evlilik doyumunu etkileyen önemli

değişkenlerdir. Demir ve Fıfıloğlu (1999), görücü usulü ile evlenen çiftlerin evlilik doyumunun, evlenme şekinden olumsuz yönde etkilendiğini bulmuşlardır.

Fıfıloğlu (2001), akraba evliliği yapmış olanların evlilik uyumunun, akraba evliliği yapmayan gruba göre daha düşük olduğunu belirlemiştir.

Eşler arası iletişim, sorun çözme kapasitesi ve çatışmalar, eşlerden birinin tartışmaya eğilimli olması; diğerinin ise çatışmayla başa çıkmak için devamlı olarak tartışmadan kaçması, çiftlerin karşılıklı olarak doyumunu azaltan bir etken olarak görülmektedir (Greeff ve Bruyne, 2000).

Erbek ve arkadaşları (2005) karşılıklı etkileşim içerisinde olan, özellikle evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen, sorunlarını üstesinden olumlu bir şekilde gelebilen ve problem çözme kapasiteleri yüksek çiftlerin evliliğini uyumlu bir evlilik olarak görmektedirler.

Acar (1998), araştırmasında eşle duygu ve düşüncelerin paylaşımı, sorumlulukların paylaşımı, eşten yeterli saygı ve sevgi görme, eş ile sosyal etkinliklere katılma, eşle harcamalar konusunda anlaşma, cinsellik konusunda anlaşma, birbirine güvenme, rol çatışmasının olmaması, evliliğe yakın akraba ve arkadaş müdahalesinin olmaması, eşi tarafından sözlü ve fiziksel şiddete maruz kalmama gibi etkenlerin evlilik doyumunu olumlu yönde etkilediğini saptamıştır.

Cinsel yaşam fiziksel çekicilik, etkileyicilik ve cinsel yaşam evlilikte mutluluğu belirleyen faktörlerdendir (Şen, 2015).

Ailenin geçimini sağlayabilmesi, ihtiyaçların karşılayabilmesi son derece önemlidir. Yoksulluk, paranın idaresi, istihdam gibi ekonomik durumların ilişkiye yansıtılması evlilik doyumunu etkileyen faktörler arasındadır (Dakin ve Wampler, 2008).

Evlilik doyumunda en önemli faktörlerden biri de kök ailelerin etkileridir. Çiftlerin kök aileleri arasında yaşanan çatışmalar, aile sınırlarının belirsiz veya aşırı geçirgen olması, geçmişte aile içinde yaşanmış olaylar ve rol çatışmaları evlilik doyumunu etkileyen faktörlerdendir.

Evlilik doyumunda şüphesiz en önemli faktörlerden biri de çocuk sahibi olmadır. Çocuk sahibi olup olmama, gebeliğin planlanması, çocuk sayısı, cinsiyeti, yaşı ve engellilik durumu evlilik doyumunun irdelenmesinde önemli değişkenlerdir. Şen'e göre (2015), çocuğun dünyaya gelmesiyle beraber evlilik doyumunda azalma eğilimi görülmektedir.

1.8. Engelli Çocuğa Sahip Ailelerde Evlilik Doyumu

Çeşitli araştırmalarda evlilik uyumunu irdileyen çeşitli değişkenlerle yapılan çalışmaların bulunduğu ancak bunların çok sınırlı sayıda olduğu, bu bağlamda ülkemizde evlilik uyumunu irdileyen değişkenleri belirlemeye yönelik çalışmalara ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Ancak ihtiyaç duyulan bu bilimsel çalışmaların hiç birinde engelli bir çocuğun evlilik uyum ve doyumuna etkisinin araştırıldığına dair herhangi bir vurguya rastlanılmamıştır. Bununla birlikte evlilik uyumuna etki eden değişkenlerin ki; bunların sayıları daha da arttırılabilir. Engelli çocuğa sahip olmada şüphesiz evlilik uyum ve doyumuna etkileyecektir.

Ailede herhangi bir hastalık veya aile bireyleriyle ilgili bir belirsizlik olduğunda tüm aile bireyleri bu durumdan etkilenir. Engelli bir çocuk, aileye birçok yük getirmektedir. Ailede bir çocuğun engelli olması aile üyeleri üzerinde ruhsal ve psiko-sosyal risklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Aile engelli bir çocuğa sahip olma ile birlikte birçok sorunla yüzleşmek zorunda kalmaktadır.

Engelli çocuğu olan ailelerle yapılan çalışmalarda engelli çocuk ve ailesi ile ilişkiler incelenmiş, ancak aileyi asıl oluşturan, bir araya getiren ve ana amaç olan eşler arasındaki evlilik doyumunun göz ardı edildiği görülmüştür. Aile bakışında ebeveyn ve çocuklar arasındaki ortak ilişkide göz önüne alınmalıdır. Bir yandan çocuğun

sağlık durumu anne babanın psikolojik durumuna bağlı iken, bir yandan da anne ve babanın işlevleri ve iyi olma durumu çocuğun sağlıklı olmasını etkilemektedir (Fazlıoğlu ve ark.,2010).

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı

Toplumun en küçük temel yapı taşı aile olması nedeniyle ailenin sağlıklı olması, işlevlerini tam olarak yerine getiriyor olması, toplumun sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Ailenin sağlıklı olabilmesi ve işlevlerini tam olarak yapıyor olması, aile dinamiklerinin de sağlıklı olmasını gerektirir. İnsanların evlenmelerinin ve yuva kurmalarının temel amaçları bazı maddi ve manevi temel ihtiyaçlarının da karşılanmasıdır. Evlenerek aile kurmanın ardında, sevinçlerin, mutlulukların, hayattaki güçlüklerin paylaşılması ve aynı zamanda sevgi ve saygı görme yatar. Geleneksel olarak da toplumun aileden en önemli ve öncelikli beklentisi, çiftlerin çocuk sahibi olması ve bu yolla nesillerin devamını sağlamak olarak değerlendirilebilir. Bu amaçlarla yola çıkılan evlilik birlikteliklerinde neslin devamı için yapılan çocuğunun da sağlıklı çocuk olması beklenir. Ancak dünyaya gelen çocuğun engelli olması halinde bu beklenmeyen engel durumunun evlilik birliğinden beklenen sevinçlere, mutluluğa, hazzı ve evlilik doyumuna olan etkisine bakmak gerekir. TÜİK verilerine göre; Türkiye’de toplam engelli nüfus oranı, %12.29 dur. Bu kadar büyük bir engel oranının ailelerin yaşamlarını, aile ilişkilerini ve eşler arası evlilik doyumunu ne derece etkisi altına aldığı şüphesiz kaliteli bir yaşam ve sağlıklı toplum için büyük bir önem arz etmektedir. Bu nedenlerle engelli çocuğa sahip ailelerin evlilik doyumuna olumsuz etki eden etmenleri ve eşler arası ilişki kalitesini incelemeye ihtiyaç vardır. Bu araştırmanın amacı, engelli çocuğu olan ailelerde evlilik doyumunu incelemektir. Araştırmanın alt amaçlarını ise şu problem cümleleri ile ifade edilebilir:

- Engelli çocuğa sahip ailelerin sosyo-demografik özellikleri nelerdir?
- Engelli çocuğa sahip ailelerin engellilik sonrasında aile ve çevreyle olan ilişkileri ne yönde değişmiştir?
- Engelli çocuğa sahip ailelerin evlilik doyum düzeyi nasıldır?

Hedefler: Toplumun temel birimi olan “aile”yi korumak, geliştirmek ve güçlendirmek dolayısıyla toplumu kalkındırmak tüm ülkelerin kalkınma politikalarında önemli yer tutmaktadır. Engelli çocuğu olan ailelerin bu engelli çocuktan kaynaklı ne tür sorunlar yaşadığının belirlenebilmesi ve olası sorunların evlilik doyumu na etkisinin araştırılarak bu konuda engelli aileleri ile yapılacak çalışmalara veri sağlamaktır. Bu yolla araştırmanın bilimsel bilgi sürecine katkıda bulunması ve yapılacak yeni araştırmalara referans olması açısından önemli bulunmaktadır. Bununla birlikte araştırmanın engelli ailelerinde; engelli çocuktan kaynaklı evlilik doyumunda yaşanan azalma ve boşanma ile sonuçlanan evlilikler hakkında bilgi vermesi beklenmektedir. Elde edilecek bu yeni bilgilerle engelli ailelerine yönelik rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verilerek onları güçlendirmek, yaşamlarını kolaylaştırmak, yaşam kalitelerini arttırmak hedeflenmektedir.

2.2. Araştırmanın Önemi

Farklı disiplinlerden ve farklı ekollerden gelen bilim insanlarının evlilik doyumu ile ilgili yaptıkları çalışmalara giderek artış göstermektedir. Hem yurt içinde hem de yurt dışında engelli çocuğu olan ailelerin evlilik doyumu konusunda bire bir yapılmış çalışmalara sınırlıdır. Engelli birey ve ailesi ile ilgili yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunda engelli birey ya da ailenin yaşadığı çeşitli sorunlar ele alınmıştır. Bu araştırmalarda da, eşlerin evlilikten aldığı evlilik doyumu na sınırlı düzeyde değinilmiştir. Evlilik doyumu ile ilgili olarak ise; bu kavramın temel bileşenlerini ve yordayıcılarını ortaya koymak amacıyla literatürde çeşitli alanlarda pek çok çalışmanın yapıldığı görölmektedir. Dünya nüfusunun %15’i, Türkiye nüfusunun ise %12.29’unu engelli bireyler oluşturuyorsa, bu bireylerin etkilediğı aile üyeleri de göz önüne alındığında oranın ne kadar büyük olduğu ve şüphesiz bu alanda yapılacak olan çalışmaya da ne kadar ihtiyaç olduğunu gözler önüne serecektir. Gerek engelli birey, gerek engelli çocuğu olan aileler, gerekse bundan etkilenen toplum için böyle bir çalışma, engelli çocuğu olan ailelerin evlilik doyumlarını ortaya koyması açısından, ayrıca bir önem taşımaktadır. Araştırma sonucunda elde edilecek veriler engelli çocuğu olan ailelere yönelik yapılacak politikaların ve eğitimlerin incelenmesinde, bununla birlikte engelli çocuğu olan

ailelere yapılacak danışmanlık hizmetleri ile evlenme öncesi yapılacak evlilik danışmanlığına veri sağlayacağı düşünülmektedir. Elde edilen bulgular, bu alanda çalışan aile danışmanı, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikolojik danışman gibi profesyonellere bilimsel bilgiyi kullanarak kanıta dayalı uygulamalar yapabilmelerine fırsat verecektir.

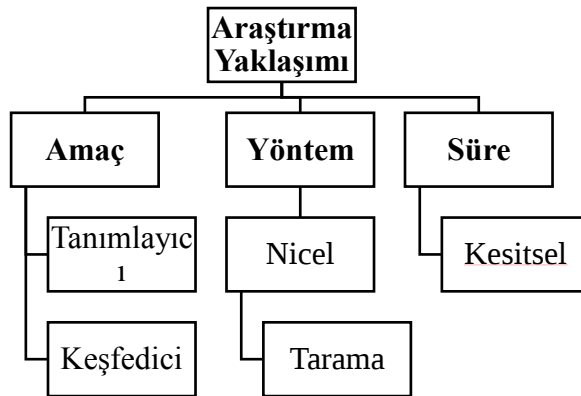
2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

1.Araştırma Tüm Özel Eğitim ve Kurumları Derneğine bağlı olarak Ankara'da faaliyet gösteren 51 özel özel eğitim merkezinden hizmet alan 277 çocuğa sahip ailelerden elde edilen verilerle sınırlıdır. Araştırma zaman ve bütçe sınırlılığı nedeniyle sadece Ankara ilinde yapılmıştır.

2.Bu araştırmanın süresi 1 Kasım 2017- 31 Aralık 2017 tarihleri ile sınırlıdır.

2.4. Araştırma Modeli

Çalışmada araştırma yaklaşımı amaç, yöntem ve süre açısından ele alınabilir. Bu çalışmada amaç; tanımlayıcı ve keşfedici; yöntem olarak nicel (tanımlayıcı türde) ve süre (kesitsel) olarak belirlenmiştir. Yöntem bölümünde araştırma yaklaşımı detaylı olarak ele alınacaktır.

Şekil 2.Araştırma Yaklaşımı

Çalışmada araştırma yaklaşımı amaç, yöntem ve süre açısından ele alınabilir. Bu çalışmada amaç; tanımlayıcı ve keşfedici; yöntem olarak nicel (tanımlayıcı türde) ve süre (kesitsel) olarak belirlenmiştir. Araştırmada tanımlayıcı ve keşfedici olmak üzere iki temel amaç bulunmaktadır. Tanımlayıcı araştırmalar; “olguların, nesnelerin, insanların, grupların ve örgütlerin özelliklerini ortaya koyarak” tanımlama amacını güder. Bu amaç doğrultusunda ‘kim, ne, ne zaman, nerede ve nasıl’ soruları sorularak ele alınan durum tanımlanır (Williams, 2007: 68). Keşfedici araştırmalar ise “Yeni konuları incelemek, görece az çalışılmış konuları keşfetmek veya daha sonra yapılması planlanan araştırmalar için hazırlık aşaması oluşturmak” amacıyla yapılır (Gürbüz ve Şahin, 2015: 99). Bu çalışmada da bu bakış açısıyla engelli çocuğa sahip ailelerde evlilik doyumu düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Literatürde bu konuda yapılmış araştırmanın olmaması, bu çalışmanın mevcut durumu saptaması ve yeni çalışma alanları ortaya koyması açısından keşfedici amaç güttüğü söylenebilir.

Araştırmanın yönteminde, tarama modellerinden olan “geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan” (Karasar, 2016: 109) genel tarama modeli seçilmiştir. Tarama modelindeki araştırmalarda araştırma kapsamında ele alınan konuda çoğunlukla demografik özellikler, belirli bir konudaki tercihler ve görüşler, bir davranışı yapma sıklıkları veya bir değişkene yönelik tutumları ele alınır. Bu amaç doğrultusunda veri toplamak amacıyla soru kâğıtları ve çeşitli ölçme-değerlendirme araçları kullanılabilir (Gürbüz ve Şahin, 2015: 103). Bu çalışmada engelli çocuğa sahip ailelerde evlilik doyumu düzeyinin incelenmesine yönelik soru kâğıdı ve ölçek kullanılmıştır.

Süre açısından ise çalışma kesitseldir. Kesitsel çalışmalar araştırma değişkenlerine ilişkin verilerin anlık olarak tek bir zamanda toplanarak incelenen olgunun o andaki durumunu ortaya koymayı amaçlar. Bu çalışmada da veriler 1 Kasım 2017 - 31 Aralık 2017 tarihleri arasında elde edilmesi planlanarak alınması nedeniyle kesitsel bir çalışmadır.

2.5. Araştırma Grubu

Evren: Araştırma evrenini, özel özel eğitim merkezlerinden hizmet alan engelli çocuğa sahip 15.000 aile oluşturmaktadır.

Örnekleme: Araştırmanın örneklemini, Tüm Özel Eğitim ve Kurumları Derneğine bağlı olarak Ankara'da faaliyet gösteren 51 özel özel eğitim merkezinden hizmet alan çocuğa sahip aileler oluşturmaktadır. Ankara'da özel özel eğitim merkezlerinden hizmet alan engelli çocuğa sahip yaklaşık 15.000 aile bulunmaktadır. Göz yumulabilir hata oranı % 5 olarak kabul edileceği için Sencer ve Irmak (1984)'a göre 370-377 aileye ulaşılması uygun bulunmuştur. Bu çalışmada zaman kısıtlılığı ve araştırmaya gönüllü katılım esas alınması nedenleriyle sadece 277 aileye ulaşılabilmektedir.

2.6. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçlarıyla ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

Soru Kağıdı

Araştırmacı tarafından hazırlanan soru kağıdında sosyo-demografik özellikler ve engelli çocuğun aileye katılması sonrasında aile ve toplumsal çevre ilişkilerini inceleyen sorular bulunmaktadır (Ek 3).

Golombok-Rust Evlilik Durumu Envanteri (GREDE)

GREDE; Rust ve ark. (1990) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe'ye uyarlaması Duyan ve Çamur Duyan (1994) tarafından yapılmıştır. Envanterde 28 madde vardır. Envanterden alınabilecek puanlar 0 ile 84 arasındadır. 0'a yakın puanlar evlilik doyumunun yüksek; 84'e yakın puanlar ise evlilik doyumunun düşük olduğu

anlamına gelmektedir. Envanterden alınan toplam puan 16 veya daha düşük ise (tanımsız), 17 ve 21 arasında ise “çok iyi”, 22 ile 25 arasında ise “iyi”, 26 ile 29 arasında ise “vasatın üstünde”, 30 ile 33 arasında ise “vasat”, 34 ile 37 arasında ise “zayıf”, 38 ile 41 arasında ise “kötü”, 42 ile 46 arasında ise “ciddi sorunlar” ve 47 ve üstünde puanlar ise “çok ciddi sorunlar” var anlamına gelmektedir.

2.7. Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamında Tüm Özel Eğitim ve Kurumları Derneğine bağlı olarak Ankara'da faaliyet gösteren 51 özel özel eğitim merkezinden hizmet alan çocuğa sahip ailelere ulaşılmaya çalışılmıştır. Öncelikle dernek yönetim kuruluyla görüşülerek gerekli izinler alınmış ve sonra veri toplama aşamasına geçilmiştir. Araştırmada veriler derneğe bağlı özel eğitim merkezlerine eğitim için çocuklarını getiren ve bu eğitim süresince bekleme salonunda bekleyen ailelerden araştırmaya gönüllü olanlardan toplanmıştır. Ailelere soru kağıdı ile birlikte bilgilendirilmiş onam formu da verilmiş olup, soru kağıdını aileler kendileri doldurmuşlardır.

2.8. Verilerin Analizi

Veriler Statistical Package for Social Sciences 22.0 paket programı ile çözümlenmiştir.

Araştırmada yüzdeler dağılım, ortalama, en küçük ve en yüksek değer ile standart sapma hesaplamaları yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan ele edilen bulgular sosyodemografik özellikler, aile ve sosyal çevreyle ilişkileri ve evlilik doyumuyla ilgili bulgular olmak üzere üç başlık altında verilmiştir.

3.1.Sosyodemografik Özellikler

Katılımcıların cinsiyete göre dağılımı Çizelge 1’de verilmiştir.

Çizelge 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Erkek	44	15,9
Kadın	233	84,1
Toplam	277	100,0

Çizelge 1’den de anlaşılabacağı üzere katılımcıların % 15,9’u erkek, % 84,1’i ise kadındır.

Çizelge 2. Katılımcıların Medeni Duruma Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Resmi nikahlı evli	265	95,7
Resmi nikahsız evli	3	1,1
Birlikte yaşıyor	2	,7
Resmi nikahlı ayrı yaşıyor	7	2,5
Toplam	277	100,0

Çizelge 2’den de anlaşılabacağı üzere katılımcıların %95,7’si resmi nikahlı evli iken, resmi nikahsız evli olanların oranı % 1,1, birlikte yaşayanların oranı % 0,7 ve resmi nikahlı ayrı yaşayanların oranı ise % 2,5’tir.

Çizelge 3. Katılımcıların Evlenme Türlerine Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
İsteyerek	152	54,9
Görücü usulü	125	45,1
Toplam	277	100,0

Çizelge 3’den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %54,9 isteyerek evlenmiş olup, %45,1 ise görücü usulü ile evlenmiştir.

Çizelge 4. Katılımcıların Evlenme Sürelerine Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
15-60 ay	22	7,9
61-120 ay	61	22,0
121-180 ay	68	24,5
181-240 ay	56	20,2
241ay ve üzeri	70	25,3
Toplam	277	100,0

Ort= 186,22 SS=100,09 En küçük=15 En büyük=516

Çizelge 4’ten anlaşılabacağı üzere katılımcıların %7,9’nun 15-60 ay (1-5 yıl) evli olduğu, %22’nin 61-120 ay (6-10 yıl) evli olduğu, %24.5’nin 121-180 ay (11-15 yıl) evli olduğu, %20,2’nin 181-240 ay(16-20 yıl) evli olduğu, %25,3’ü 241 ay ve üzeri(20 yıl üstü) evli olduğu görülmüştür.

Çizelge 5. Katılımcıların Çocuk Sayısına Göre Dağılımı

	Erkek		Kız		Toplam Çocuk	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
,00	63	22,7	90	32,5	-	-
1,00	140	50,5	108	39,0	73	26,4
2,00	56	20,2	58	20,9	118	42,6
3,00	16	5,8	18	6,5	63	22,6
4,00 ve üzeri	2	,7	3	1,1	23	8,4
Toplam	277	100,0	277	100,0	277	100,0

Çizelge 5’den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %26,4’nün 1 çocuğı, %42,6’nın 2 çocuğı, %22,6’nin 3 çocuğı ve %8,4’nün 4 ve üzeri çocuğı vardır.

Çizelge 6. Katılımcıların Aile Tipine Göre Dağılım

	Sayı	Yüzde
Çekirdek	225	81,2
Parçalanmış	3	1,1
Geniş	49	17,7
Toplam	277	100,0

Çizelge 6’dan anlaşılabacağı üzere katılımcıların %81,2’siÇekirdek aile, %1,1’i parçalanmış aile, %17,7’si ise geniş ailedir.

Çizelge 7. Katılımcıların ve Eşlerinin Yaş Durumlarına Göre Dağılımı

	Katılımcıların Yaşı		Eşin Yaşı	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
22-30	50	18,1	30	10,8
31-35	75	27,1	52	18,8
36-40	62	22,4	67	24,2
41-45	54	19,5	56	20,2
46-50	16	5,8	40	14,4
51 ve üzeri	20	7,2	32	11,6
Toplam	277	100,0	277	100,0

Katılımcı yaş ort=37,57 ss=8,05 En küçük=22 En büyük=65
Katılımcı eş yaş ort= 40,44 ss=8,16 En küçük=23 En büyük=70

Çizelge 7’den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %10,8’inin 22-30 yaş aralığında olduğu, %18,8’inin 31-35 yaş aralığında olduğu, %24,2’sinin 36-40 yaş aralığında olduğu, %20,2’sinin 41-45 yaş aralığında olduğu, %14,4’ünün 46-50 yaş aralığında olduğu ve %11,6’sının da 51 ve üstü yaşta olduğu görülmektedir.

Çizelge 8. Katılımcıların ve Eşlerinin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılım

	Öğrenim yılı		Eşin öğrenim yılı	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İlkokul	102	36,8	73	26,4
Ortaokul	50	18,1	60	21,7
Lise	69	24,9	85	30,7
Yüksekokul	13	4,7	10	3,6
Üniversite	40	14,4	46	16,6
Yüksek lisans	3	1,1	3	1,1
Toplam	277	100,0	277	100,0

Çizelge 8’den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %36,8’inin ilkokul, %18,1’inin ortaokul, %24,9’unun lise, %4,7’sinin yüksekokul, % 14,4’ünün üniversite ve %1,1’inin yüksek lisans mezunu olduğu görülmüştür. Katılımcıların eşlerinin de %26,4’ünün ilkokul, %21,7’sinin ortaokul, %30,7’sinin lise, %3,6’sının yüksekokul, %16,6’sının üniversite, %1,1’inin de yüksek lisans mezunu olduğu görülmüştür.

Çizelge 9. Katılımcıların ve Eşlerinin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

	Kişinin çalışma durumu		Eşin çalışma durumu	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çalışıyor	76	27,4	256	92,4
Çalışmıyor	201	72,6	21	7,6
Toplam	277	100,0	277	100,0

Çizelge 9’den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %27,4’nün çalıştığı, %72,6’sının çalışmadığı, eşlerin ise %92,4’ünün çalıştığı ve %7,6’sının çalışmadığı görülmüştür.

Çizelge 10. Katılımcıların Engelli Olma Durumlarına Göre Dağılım

	Sayı	Yüzde
Var	21	7,6
Yok	256	92,4
Toplam	277	100,0

Çizelge 10’dan anlaşılabacağı üzere katılımcıların %7,6’sının engelli olduğu, %92,4’ünün herhangi bir engelinin bulunmadığı görülmüştür.

Çizelge 11. Katılımcıların Eşlerinin Engelli Olma Durumuna Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Var	19	6,9
Yok	258	93,1
Toplam	277	100,0

Çizelge 11’den anlaşılabacağı üzere katılımcıların eşlerinin %6,9’unun engelli olduğu, %93,1’nin ise herhangi bir engelinin olmadığı görülmüştür.

Çizelge 12. Katılımcıların ve Eşlerinin Evlenme Sayılarına Göre Dağılımı

	Kaçıncı evlilik		Eş kaçıncı evlilik	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1	269	97,1	257	92,8
2	7	2,5	19	6,9
3	1	,4	1	,4
Toplam	277	100,0	277	100,0

Çizelge 12’den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %97,1’inin 1.nci evliliği olduğu, %2,5’inin 2.nci evliliği olduğu, eşlerin ise %92,8’inin 1.nci evliliği olduğu, %6,9’unun 2.nci evliliği olduğu ve %0,4’ünün 3.ncü evliliği olduğu görülmüştür.

Çizelge 13. Katılımcıların ve Eşlerinin Evlenme Yaşına Göre Dağılımı

	Katılımcının evlenme yaşı		Eşin evlenme yaşı	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
13-17	42	15,2	8	2,9
18-20	90	32,5	24	8,7
21-25	94	33,9	143	51,6
26 ve üzeri	51	18,4	102	36,8
Toplam	277	100,0	277	100,0

Katılımcının evlenme yaşı ort=21,90 SS=4,74 En küçük=13 En büyük=42

Katılımcının eşinin evlenme yaşı ort=25,00 SS=4,59 En küçük=11 En büyük=45

Çizelge 13'den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %15,2'sinin 13-17 yaş arasında evlendiği, %32,5'inin 18-20 yaş arasında evlendiği,%33,9'unun 21-25 yaş arasında evlendiği ve %18,4'ünün 26 yaş ve üzerinde evlendiği görülmüştür.

Katılımcıların eşlerinin ise %2,9'unun 13-17 yaş arasında evlendiği, %8,7'sinin 18-20 yaş arasında evlendiği, %51,6'sının 21-25 yaş arasında evlendiği ve %36,8'inin de 26 yaş ve üzerinde evlendiği görülmüştür.

Çizelge 14. Eş ile Akraba Olma Durumuna Göre Dağılım

	Sayı	Yüzde
Var	77	27,8
Yok	200	72,2
Toplam	277	100,0

Çizelge 14'den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %27,8'inin akraba olduğu, %72,2'sinin ise akraba olmadığı görülmüştür.

Çizelge 15. Evlilikten Memnun Olma Durumuna Göre Dağılım

	Sayı	Yüzde
Çok	156	56,3
Orta	99	35,7
Az	14	5,1
Hiç	8	2,9
Toplam	277	100,0

Çizelge 15’den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %56,3’ü evliliklerinden çok memnun, %35,7’si evliliklerinden orta derecede memnun, %5,1’i evliliklerinden az memnun,%2,9’u evliliğinden hiç memnun olmadığı görülmüştür.

Çizelge 16. Katılımcıların ve Eşlerinin Evi Terk Etme Durumuna Göre Dağılım

	Evi terk		Eş evi terk	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	28	10,1	17	6,1
Hayır	249	89,9	260	93,9
Toplam	277	100,0	277	100,0

Çizelge 16’dan anlaşılabacağı üzere katılımcıların %10,1’inin evlilik süresince evi terk ettiğini, %89,9’unun evi terk etmediğini, eşlerden de %6,1’inin evi terk ettiği ve %93.9’unun evi terk etmediğini belirttiği görülmüştür.

Çizelge 17. Katılımcı ve Eşlerinin Anne ve Baba Olma Yaşına Göre Dağılım

	Katılımcının		Eşin	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
15-17	15	5,4	3	1,1
18-20	66	23,8	19	6,9
21-25	108	39,0	109	39,4
26-30	56	20,2	99	35,7
31-35	19	6,9	32	11,6
36 ve üzeri	13	4,7	15	5,4
Toplam	277	100,0	277	100,0

Anne-baba olma yaş ort=23,98 SS=5,41En küçük=15 En büyük=44

Eşinin anne-baba olma yaş ort=26,37 SS=5,03En küçük=13 En büyük=50

Çizelge 17’den anlaşılacağı üzere katılımcıların %5,4’ünün 15-17 yaşları arasında, %23,8’nin 18-20 yaşları arasında, % 39,0’nın 21-25 yaşları arasında, %20,2’sinin 26-30 yaşları arasında, %6,9’unun 31-35 yaşları arasında ve %4,7’sinin ise 36 ve üzeri yaşlarda anne veya baba oldukları görülmüştür.

Katılımcıların eşlerinin ise; %1,1’inin 15-17 yaşları arasında, %6,9’unun 18-20 yaşları arasında , % 39,4’ünün 21-25 yaşları arasında, %35,7’sinin 26-30 yaşları arasında %11,6 sının 31-35 yaşları arasında ve %5,4’nün ise 36 ve üzeri yaşlarda anne veya baba oldukları görülmüştür.

Çizelge 18. Katılımcı ve Eşlerin İsteyerek Çocuk Sahibi Olma Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kendisi istedi	7	2,5
Eşi istedi	13	4,7
Birlikte istediler	245	88,4
İstemeden oldu	12	4,3
Toplam	277	100,0

Çizelge 18’den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %2,5’i kendi istediği için, %4,7’si eşi istediği için, %88,4’ü birlikte istedikleri için ve %4,3’ü ise istemeden çocuk sahibi olduklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 19. Engelli Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kadın	115	41,5
Erkek	162	58,5
Toplam	277	100,0

Çizelge 19’den anlaşılabacağı üzere, katılımcıların engelli çocuklarının %41,5’inin kadın, %58,5’inin de Erkek olduğu görülmüştür.

Çizelge 20.Engelli Çocukların Yaş Dağılımı

	Sayı	Yüzde
1-5	111	40,1
6-10	82	29,6
11-15	44	15,9
16 ve üzeri	40	14,4
Toplam	277	100,0

Engelli çocuğun yaş ort=8,45 SS=6,62 En küçük=1 En büyük=38

Çizelge 20'den anlaşılacağı üzere katılımcıların engelli çocuklarının %40,1'i 1-5 yaşları arasında, %29,6'sı 6-10yaşlarında, %15,9'u 11-15 yaşları arasında ve %14,4'ü 16 yaş ve üzerindedir.

Çizelge 21. Engelli Çocukların Engellilik Nedenine Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Doğuştan	165	59,6
Hastalık	30	10,8
Kaza	15	5,4
Genetik	42	15,2
Diğer	25	9,0
Toplam	277	100,0

Çizelge 21'den de anlaşılacağı üzere katılımcıların engelli çocuklarının %59,6'sının doğuştan, %10,8'inin hastalık nedeniyle, %5,4'ünün kaza nedeniyle, %15,2'sinin genetik nedenlerle ve %9 unun da diğer sebeplerle engelli olduklarını belirttikleri görülmüştür.

Çizelge 22. Engelli Çocukların Engel Türlerine Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Dil ve Konuşma Engelli	10	2,7
Görme Engelli	10	2,7
Ortopedik	99	35,7
İşitsel	7	2,5
Zihinsel Engelli	125	45,1
Otizm Spektrum Bozukluğu	47	16,9
Toplam	298	100,0

Çizelge 22’den de anlaşılacağı üzere katılımcıların çocuklarının %2,7’sinin Dil ve konuşma engelli, %2,7’sinin görme engelli, %35,7’sinin ortopedik engelli, %2,5’inin İşitsel engelli, %45,1’inin zihinsel engelli, %16,9’unun otizm ve spektrum bozukluğu olduğu görülmektedir.

Çizelge 23. Engel Çocukların Engel Oranına Göre Dağılım

	Sayı	Yüzde
Birinci derece	30	10,8
İkinci derece	60	21,7
Üçüncü derece	40	14,4
Tasnif dışı	147	53,1
Toplam	277	100.0

Çocuğun Engel oranı ort=61,64 SS=25,51 En küçük=10 En büyük=100

Çizelge 23’den de anlaşılacağı üzere katılımcıların çocuklarının %10,8’inin birinci derece, %21,7’sinin ikinci derece, %14,4’ünün de üçüncü derece engelli oldukları görülmüştür.

Çizelge 24. Katılımcı ve Eşlerin Aylık Gelirlerine Göre Dağılımı

	Kişinin geliri		Eşin geliri		Toplam gelir	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Geliri yok	176	63,5	21	7,6		
1-1400 TL	17	6,1	38	13,7	25	9,0
1401-2800 TL	44	15,9	138	49,8	122	44,0
2801-4200 TL	25	9,0	50	18,1	68	24,5
4201 ve üzeri	15	5,4	30	10,8	62	22,4
Toplam	277	100,0	277	100,0	277	100,0

Katılımcı aylık gelir ort=1126,68 SS=2432,55 En küçük=0 En büyük=8,000

Katılımcı eşinin aylık gelir ort=2365,88 SS=1409,16 En küçük=0 En büyük=32500

Toplam aylık gelir ort=3492,56 SS=2,902 En küçük=500 En büyük=32500

(2017 yılı Asgari ücret aylık net 1.404.00.-TL dir.)

Çizelge 24'den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %63,5'nin gelirinin olmadığı, %6,1'inin 1-1400.TL arası gelirinin olduğu, %15,9'unun 1401-2800.TL arası gelirinin olduğu, %9'unun 2801-4200.TL gelirinin olduğu, %5,4'ünün ise 4201 ve üzeri gelirinin olduğu görülmüştür.

Aynı çizelgeden anlaşılabacağı üzere eşlerin, %7,6'sının gelirinin olmadığı, %13,7'sinin 1-1400.TL arası gelirinin olduğu, %49,9'inin 1401-2800.TL arası gelirinin olduğu, %18,1'inin 28001-4200.TL gelirinin olduğu, %10,8'inin de 4201.TL ve üzeri gelirinin olduğu görülmüştür. Katılımcı ve eşlerinin toplam gelir durumları; %9'unun 1-1400.TL olduğu, %44'ünün 1401-2800 TL olduğu, %24'5'nin 2801-4200 TL olduğu, %22,4'ünün 4201.TL ve üzeri gelirinin olduğu ve toplam gelir durumunda hiç geliri olmayan katılımcı olmadığı görülmüştür.

Çizelge 25. Katılımcıların Sosyal Güvence Durumlarına Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
SGK	235	84,8
Özel	16	5,8
Yok	26	9,4
Toplam	277	100,0

Çizelge 24'den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %84,8'nin sosyal güvenlik kapsamında olduğu, %5,8'inin özel sağlık sigortası olduğu, %9,4'ünün ise herhangi bir sosyal güvencesinin bulunmadığı görülmüştür.

Çizelge 26. Oturulan Evin Kime Ait olduğuna Göre Dağılım

	Sayı	Yüzde
Ortak	128	46,2
Akrabalara	28	10,1
Kira	113	40,8
Diğer	8	2,9
Toplam	277	100,0

Çizelge 26'dan anlaşılabacağı üzere katılımcıların %23,1'inin kendisine ait, yine %23,1'inin eşine ait,%10,1'inin akrabalarına ait evde oturdukları ve %40,5'inin de kirada oturdukları görülmüştür.

Çizelge 27. Katılımcıların Gelirlerinin Giderini Karşılama Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Evet	157	56,7
Hayır	120	43,3
Toplam	277	100,0

Çizelge 27’den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %56,7’sinin gelirinin giderini karşıladığı, %43,3’nün ise gelirinin giderini karşılamadığı görülmektedir.

Çizelge 28. Katılımcıların Aylık Harcama Dağılımı

	Sayı	Yüzde
500,00-1000,00	7	4,7
1001,00-1500,00	11	7,3
1501,00-2000,00	40	26,5
2001,00-2500,00	21	14,0
2501,00-3000,00	33	22,0
3001,00-3500,00	5	3,3
3501,00-4000,00	13	8,6
4001,00-4500,00	2	1,3
4501,00-5000,00i	9	6,0
5001,00-ve üzeri	10	6,6
Toplam	151	100,0

(2017 yılı aylık net asgari ücret 1.404.00.-TL dir.)

Çizelge 28’den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %4,7’sinin 500,00.-1000,00 TL arası aylık harcama yaptığı, %0,7,3’ünün 1001,00-1500,00.TL arası aylık harcama yaptığı, %26,5’inin 1501,00-2000,00.TL arası harcama yaptığı, %14’ünün 2001,00-2500,00.TL arası harcama yaptığı, %22’sinin 2501,00-3000,00.TL arası harcama yaptığı, % 3,3’nün 3001,00-3500,00.TL arası harcama yaptığı, %8,6’sının 3501,00-4000,00.TL arası harcama yaptığı, %1,3’ünün 4001,00-4500,00.TL arası harcama

yaptığı, %6,0'ının 4501,00-5000,00.TL arası harcama yaptığı ve %6,6'sının da 5001,00.TL ve üzeri harcama yaptığı görülmüştür.

Çizelge 29. Katılımcıların Geçim Kaynaklarına Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Geliri yok	98	35,4
Kurumlardan sosyal yardım	23	6,6%
Akraba desteği	16	4,6%
Çocuklar çalışıyor	6	1,7%
Ben çalışıyorum	66	18,9%
Eşim çalışıyor	220	63,0%
Diğer	18	5,2%
Toplam	349	100,0%

Çizelge 29'den anlaşılabacağı üzere katılımcıların %6,6'sının kurumlardan sosyal yardım almakta, %4,6'sının akrabalarından destek almakta, %1,7'si çalışan çocuklarından destek almakta, %18,9'u kendi çalışarak, %63'ü eşin çalışmasından ve %5,2'si ise diğer kaynaklardan gelirleri olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların %35,4'ü ise gelirlerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Çizelge 30. Engelli Çocuğun Aile, Okul ve Çevre İlişkileri Dağılımı

	Okul		Çevre		Anne		Baba		Kardeş	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok iyi	42	16,9	48	19,5	129	54,7	110	47,4	72	39,3
İyi	80	32,1	79	32,1	78	33,1	79	34,1	60	32,8
Orta	89	35,7	89	36,2	27	11,4	35	15,1	40	21,9
Kötü	29	11,6	24	9,8	2	,8	5	2,2	10	5,5
Çok kötü	9	3,6	6	2,4	-	-	3	1,3	1	,5
Toplam	249	100,0	246	100,0	236	100,0	232	100,0	183	100,0

Çizelge 30'dan anlaşılabacağı üzere engelli çocukların %48'inin okulla ilişkilerinin çok iyi olduğu, %32,1'inin iyi olduğu, %35,7'sinin orta olduğu, %11,6'sının kötü olduğu, %3,6'sının ise çok kötü olduğu görülmüştür. Engelli çocuğun %19,5'inin çevre ile ilişkilerinin çok iyi olduğu, %32,1'inin iyi olduğu, %36,2'sinin orta olduğu, %9,8'inin kötü olduğu ve %2,4'ünün çok kötü olduğu görülmüştür. Engelli çocuğun %54,7'sinin anne ile ilişkilerinin çok iyi olduğu, %33,1'inin iyi olduğu, %11,4'ünün ise orta olduğu görülürken anne ile ilişkileri %0,8'lik oranla kötü olan çocuk görülmüş ve çok kötü olan çocuk oranına rastlanmamıştır. Engelli çocukların %47,4'ünün baba ile olan ilişkilerinin çok iyi olduğu, %34,1'inin iyi olduğu, %15,1'inin orta olduğu, %2,2'nin kötü olduğu, %1,3'nün, çok kötü olduğu görülmüştür. Engelli çocuğun %39,3'nün kardeş ile ilişkilerinin çok iyi olduğu, %32,8'nin iyi olduğu, %21,9'unun orta olduğu, %5,5'inin kötü olduğu ve %0,5'inin çok kötü olduğu görülmüştür.

3.2.Katılımcıların Aile İlişkilerine İlişkin Bulgular

Çizelge 31.Engelli Çocuk Sahibi Olduktan Sonra Aile İlişkileri

	Azaldı		Değişmedi		Arttı		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Gezme	118	42,6	129	46,6	30	10,8	277	100,0
Sohbet	91	32,9	155	56,0	31	11,2	277	100,0
Konu paylaşma	75	27,1	159	57,4	43	15,5	277	100,0
Küçük düşürücü söz	93	33,6	156	56,3	28	10,1	277	100,0
Destek	43	15,5	122	44,0	112	40,4	277	100,0
Kırgınlık	88	31,8	154	55,6	35	12,6	277	100,0
Şiddet	77	27,8	180	65,0	20	7,2	277	100,0
Cinsellik	73	26,4	193	69,7	11	4,0	277	100,0

Çizelge 31’den de anlaşılacağı üzere, engelli çocuğun aileye katılmasından sonra ailelerin %42,6’sında gezmenin azaldığı, %46,6’sında değişmediği, %10,8’inde arttığı görülürken; Sohbet %32,9’unda azalma olduğu, %56’sında değişmediği, %11,2’sinde arttığı; Konu paylaşımında %27,1’inde azaldığı, %57,4’ünde değişmediği, %15,5’inde arttığı; Küçük düşürücü söz de; %33,6’sında azaldığı, %56,3’ünde değişmediği, %20,1’inde arttığı; Destekte, %15,5’inde azaldığı, %44’ünde değişmediği, %40,4’ünde arttığı; Kırgınlıkta %31,8’inde azaldığı, %55,6’sında değişmediği, %12,6’sında arttığı; Şiddette %27,8’sinde azaldığı, %65’in de değişmediği, %7,2’sinde arttığı; Cinsellik %26,4 azaldığı, %69,7’si değişmediği, %4,0’ünde arttığı görülmüştür.

3.3. Katılımcıların Aile ve Sosyal Çevreyle İlişkilerine İlişkin Bulgular

Çizelge 32. Katılımcıların Aile İçi ve Sosyal Çevre İle Olan İlişkileri

	Aile içindeki ilişkiler		Ailenin düzenindeki yapı		Komşularla ilişkiler		Arkadaşlarla ilişkiler	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Bozuldu	52	18,8	60	21,7	75	27,1	60	21,7
Değişmedi	166	59,9	165	59,6	175	63,2	182	65,7
Güçlendi	59	21,3	52	18,8	27	9,7	35	12,6
Toplam	277	100,0	277	100,0	277	100,0	277	100,0

Çizelge 32’den anlaşılacağı üzere engelli çocuğun aileye katılmasından sonra ailelerin %18,8’inde aile içi ilişkilerin bozulduğu, %59,9’unda değişmediği, %21,3’ünde ise güçlendiği görülmüştür. Engelli çocuğun aileye katılmasından sonra %21,7’sin düzenin bozulduğu, %59,6’sında değişmediği, %18,8’in de ise güçlendiği görülmüştür.

Engelli çocuğun aileye katılmasından sonra ailelerin komşuluk ilişkilerinin %27,1’in düzenin bozulduğu, %63,2’sinin değişmediği, 9,7’sin de güçlendiği görülmüştür.

Engelli çocuğun aileye katılmasından sonra ailelerin arkadaşlık ilişkilerinin %21,7’sinin düzenin bozulduğu, %65,7’sinin değişmediği, 12,6’sınında güçlendiği görülmüştür.

Katılımcıların evliliklerini değerlendirme durumları çizelge 34’te verilmiştir.

3.4. Evlilik Doyumuyla İlgili Bulgular

Çizelge 33. Katılımcıların Evliliklerini Değerlendirme Durumu

Evlilik Durumu	Sayı	Yüzde
Tanımsız	3	1,1
Çok iyi	3	1,1
İyi	7	2,5
Vasatın Üstünde	12	4,3
Vasat	14	5,1
Zayıf	42	15,2
Kötü	79	28,5
Ciddi sorunlar	74	26,7
Çok ciddi sorunlar	43	15,5
Toplam	277	100,0

Ort=40,15 SS=7,97 En küçük=10 En büyük=59

Çizelge 34'ten anlaşılabacağı üzere evlilik durumunu katılımcıların %1,1'i çok iyi, %2,5'i iyi, %4,3'ü vasatın üstünde, %15,2'si zayıf, %28,5'i kötü, %26,7'si ciddi sorunlar,, %15,5'i de çok ciddi sorunları olduğunu belirterek değerlendirdikleri görülmüştür.

4. TARTIŞMA

Engelli çocuğa sahip ailelerin evlilik doyumu düzeylerinin irdelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada 277 katılımcı ile çalışılmıştır. Bu bölümde literatürde bu alanda yapılan araştırmalar göz önüne alınarak bulgular tartışılacaktır.

Sosyodemografik Özellikler

Literatürdeki çalışmalarda evlilik doyumu ile sosyodemografik özelliklerin irdelenmesinde çok çeşitli faktörlerin ele alındığı görülmektedir. Örneğin; Yıldırım (1992), araştırmasında bireysel, ailesel ve sosyo-ekonomik olmak üzere yirmi üç değişken ele alırken; Acar (1998), yaş, cinsiyet, meslek, evlilik süresi, evlenme biçimi, ilk evlenme yaşı sosyal etkinliklere katılma, eşle gelirlerin harcanması konusunda anlaşma, cinsel konularda anlaşma, birbirine yeterince güvenme, otorite paylaşma konusunda anlaşma, rol çatışmasının olmaması, evliliğe yakın akraba ve arkadaş müdahalesinin olmaması, eşi tarafından sözlü ve fiziksel şiddete maruz kalmama gibi faktörleri ele almıştır.

Sosyodemografik özellikler kapsamında elde edilen bulgulara bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun %84,1'inin kadın olduğu, tamamına yakınının %95,7'sinin resmi nikâhla evli olduğu, %54,9'unun isteyerek, %45,1'inin ise görücü usulü ile evlendikleri görülmektedir. Buradan hareketle çocuk bakımının kadın üzerinde olduğu, evlenme şekli açısından da hem geleneksel hem de modern yaklaşımların çiftlerin evlenmeleri üzerinde etkili olduğu değerlendirilebilir.

Evlilik şekli, evlilik doyumuyla yakından ilişkilidir. Güngör'e (2007) göre, geleneksel toplumlarda bireyin kiminle evleneceğine anne-baba veya diğer aile büyükleri karar verir. Evlilikte ortaya çıkan sorunlarda aile büyükleri ile çözülmeye çalışılır. Böyle bir durumda şüphesiz evlilik üzerindeki otonomiye ortadan kaldırmakta ve evlilik doyumunu etkilemektedir.

Evlilik doyumunu etkileyen değişkenlerden bir diğeri de yaşıdır. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde %10,8'inin 22-30 yaş aralığında olduğu, %18,8'inin 31-35 yaş aralığında olduğu, %24,2'sinin 36-40 yaş aralığında olduğu, %20,2'sinin 41-45 yaş aralığında olduğu, %14,4'ünün 46-50 yaş aralığında olduğu ve %11,6'sının da 51 yaş ve üstünde olduğu görölmüştür. Yaşa paralel olarak evlilik süresi de evlilik doyumunu etkileyecek bir diğer değişken olarak görölmektedir. Evlilik süresi ailenin de yaşı olarak değerlendirildiğinde; aile yaşam döngüsünün her aşamasında yer alan ailelerin olduğu görölmektedir. Evlilik süresi dağılımı incelendiğinde, %7,9'nun 15-60 ay (1-5 yıl) evli olduğu, %22'nin 61-120 ay (6-10 yıl) evli olduğu, %24,5'nin 121-180 ay (11-15 yıl) evli olduğu, %20,2'nin 181-240 ay (16-20 yıl) evli olduğu, %25,3'ü 241 ay ve üzeri (20 yıl üstü) evli olduğu görölmüştür. Monahan (2011) evlilik doyumu can eğrisine göre evlilik doyumunun zaman içerisinde azalma eğiliminde olduğunu ve evliliğin ilk altı yılı içerisinde evlilik doyumunun da büyük ölçüde azaldığı belirtilmiştir. Bu açıdan bu araştırma bulgularının da literatürdeki bu çalışmayı desteklediği görölmektedir.

Çocuk sayısı evlilik doyumunu etkileyen bir diğer değişkendir. Çocuğun engelli olma hali ise evlilik doyumunu etkileyen çok daha güçlü bir değişken olarak görölmektedir. Buna göre katılımcıların %26,4'nün 1 çocuğu, %42,6'nın 2 çocuğu, %22,6'nın 3 çocuğu ve %8,4'nün 4 ve üzeri çocuğu vardır.

Katılımcıların aile tipine bakıldığında, %81,2'sinin çekirdek aile olduğu, %17,7'sinin ise geniş aile olduğu görölmektedir.

Evlilik doyumunu etkileyebilecek değişkenlerden biri de kültürel faktörlerdir. Katılımcıların öğrenim durumları incelendiğinde; %36,8'inin ilkokul, %18,1'inin ortaokul, %24,9'unun lise, %4,7'sinin yüksekokul, %14,4'ünün üniversite ve %1,1'inin yüksek lisans mezunu olduğu görölmüştür. Katılımcıların eşlerinin de %26,4'ünün ilkokul, %21,7'sinin ortaokul, %30,7'sinin lise, %3,6'sının yüksekokul, %16,6'sının üniversite, %1,1'inin de yüksek lisans mezunu olduğu görölmüştür.

Evlilik doyumunun yordanmasında şüphesiz ailelere kendilerini güvende hissettiren sosyal güvenlik kapsamı içerisinde yer almaları önemli bir değişkendir. Buna göre katılımcıların %84,8'nin sosyal güvenlik kapsamında olduğu, %5,8'inin özel sağlık sigortası olduğu, %9,4'ünün ise herhangi bir sosyal güvencesi olmadığı görülmektedir.

Evlilik doyumunu ile yakından ilişkili olduğu düşünülen diğer değişken sosyo-ekonomik durumdur. Buna göre katılımcıların %56,7'sinin gelirinin giderini karşıladığı, %43,3'nün ise gelirinin giderini karşılamadığı görülmektedir. Katılımcıların istihdam alanına bakıldığında %27,4'nün çalıştığı, %72,6'sının çalışmadığı, eşlerin ise %92,4'ünün çalıştığı ve %7,6'sının çalışmadığı görülmüştür. Katılımcıların büyük çoğunluğunun kadın olduğu bilinmekte olup, bunların çalışmıyor olması çocuk bakımının geleneksel yöntemlerle kadın üzerinde olduğu, bu durumun kadını hem sosyal açıdan hem de ekonomik anlamda kısıtladığı söylenilebilir.

Kişinin sosyo-ekonomik açıdan kısıtlı olma durumu evlilik doyumuna düzeyini de düşürecektir. Katılımcıların gelir durumlarına göre dağılımı incelendiğinde %63,5'nin gelirinin olmadığı, %6,1'inin 1-1400.TL arası gelirinin olduğu, %15,9'unun 1401-2800.TL arası gelirinin olduğu, %9'unun 2801-4200.TL gelirinin olduğu, %5,4'ünün ise 4201 ve üzeri gelirinin olduğu görülmüştür. Katılımcıların çoğunun kadın olduğunu ve istihdamda yer almadığı bu nedenle gelirlerinin de düşük olduğu söylenebilir. Katılımcıların eşlerinin gelir düzeyi irdelendiğinde ise, %7,6'sının gelirinin olmadığı, %13,7'sinin 1-1400.TL arası gelirinin olduğu, %49,9'inin 1401-2800.TL arası gelirinin olduğu, %18,1'inin 2801-4200.TL gelirinin olduğu, %10,8'inin de 4201.TL ve üzeri gelirinin olduğu görülmüştür. Katılımcı ve eşlerinin toplam gelir durumları; %9'unun 1-1400.TL olduğu, %44'ünün 1401-2800 TL olduğu, %24,5'nin 2801-4200 TL olduğu, %22,4'ünün 4201.TL ve üzeri gelirleri bulunmaktadır.

Türkiye İşçi Sendikaları Konferansyonunun 27 Eylül 2017 tarihinde “insan onurunun gerektirdiği yaşama şartları” temel alınarak hesapladığı, dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda

harcaması tutarı (açlık sınırı) 1,522,58 TL, Gıda harcaması ile birlikte giyim konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamaların toplam tutarı ise (yoksulluk sınırı) 4.959,54 TL. dir [<http://www.turkis.org.tr/dosya/q40Wj1theZMu.pdf>]. Erişim Tarihi: 05.02.2020. 2017 yılı aylık asgari ücret ise 1.404,00 TL. dir. Katılımcıların %6'sının açlık sınırında olduğu ve yarıdan çoğunluğunun da yoksulluk sınırında yaşadığı görülmüştür.

Katılımcıların gelirlerine paralel yaptıkları aylık harcamaya bakıldığında, katılımcıların %4,7'sinin 500,00.-1000,00 TL arası aylık harcama yaptığı, %0,7,3'ünün 1001,00-1500,00.TL arası aylık harcama yaptığı, %26,5'inin 1501,00-2000,00.TL arası harcama yaptığı, %14'ünün 2001,00-2500,00.TL arası harcama yaptığı, %22'sinin 2501,00-3000,00.TL arası harcama yaptığı, % 3,3'nün 3001,00-3500,00.TL arası harcama yaptığı, %8,6'sının 3501,00-4000,00.TL arası harcama yaptığı, %1,3'ünün 4001,00-4500,00.TL arası harcama yaptığı, %6,0'ının 4501,00-5000,00.TL ve %6,6'sının da 5001,00.TL ve üzeri harcama yaptığı görülmüştür. Engelli çocuğa sahip ailelerde gelir ve gider durumları karşılaştırıldığında ailelerin yerel asgari yaşam standartlarında yaşamaya çalıştıkları söylenebilir. Bu durumun evlilik doyumu düzeyine de etkisinin olacağı söylenebilir. Katılımcıların gelir kaynaklarına göre dağılımı irdelendiğinde %6,6'sının kurumlardan, %4,6'sının akrabalarından, %1,7'sinin çocuklarından, %18,9'unun kendileri çalışarak, %63'ü eşin çalışması ile gelir elde ettikleri görülmüştür. Katılımcıların sadece %63'ünün eş çalışması ile gelir elde etmesi ve kalan diğer katılımcıların farklı kaynaklardan elde ettiği gelir ile geçimini sağlamaya çalışması onların evlilik doyumunu etkileyeceği söylenebilir. Katılımcıların oturdukları evin kime ait olduğu, gelir gider dengelerini ve yaşam kalitelerini etkileyeceği düşünüldüğünden evlilik doyumunu da etkileyeceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda araştırmaya katılan katılımcıların %23,1'inin kendisine ait, %23,1'inin eşine ait, %10,1'inin akrabalarına ait evde oturdukları ve %40,5'inin de kirada oturdukları görülmüştür. Yıldırım'ın araştırmasında (1992), sosyo-ekonomik kategoride ele alınan ailenin eşler tarafından algılanan sosyo-ekonomik düzeyi, ailenin aylık gelirinin yeterlilik derecesi, mesleki durum, eşlerin ailenin aylık gelirine katkı verme derecesi, yapılan işten memnuniyet

değişkenleri evli bireylerin uyum düzeyleri üzerinde önemli düzeyde etkili bulunmuştur.

Engellilik durumu gerek kişinin kendisinin, gerekse aile üyelerinin yaşamlarını etkilemesi bakımından önemli bir durumdur. Bu nedenle engellilik durumunun evlilik doyumu düzeyini de etkileyeceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların %7,6'sının engelli olduğu, %92,4'ünün herhangi bir engelinin bulunmadığı görülmüştür. Eşlerin ise %6,9'unun engelli olduğu, %93,1'nin ise herhangi bir engelinin olmadığı görülmüştür.

Evlenme, ayrılma veya eşin ölümü insanların yaşamlarını etkileyen önemli yaşam süreçleridir. Ayrılma veya eşin ölümü sonrası tekrar evlenme evliliğe bakış açısını ve dolayısıyla evlilik doyumunu da etkileyecektir. Bu doğrultuda katılımcıların ve eşlerinin evlenme sayıları incelendiğinde katılımcıların %97,1'inin 1 inci evliliği olduğu, %2,5'inin 2 inci evliliği olduğu ve eşlerin ise %92,8'inin 1 inci evliliği olduğu, %6,9'unun 2 inci evliliği olduğu görülmüştür. Evlilik doyumunun en önemli değişkenlerinden biri de evlenme yaşıdır. Katılımcıların evlenme yaş oranlarına bakıldığında katılımcıların %15,2'sinin 13-17 yaş arasında evlendiği, %32,5'inin 18-20 yaş arasında evlendiği, %33,9'unun 21-25 yaş arasında evlendiği ve %18,4'ünün 26 yaş ve üzerinde evlendiği, eşlerinin ise %2,9'unun 13-17 yaş arasında evlendiği, %8,7'sinin 18-20 yaş arasında evlendiği, %51,6'sının 21-25 yaş arasında evlendiği ve %36,8'inin de 26 yaş ve üzerinde evlendiği görülmüştür.

Geleneksel çevrede sık olmamakla birlikte halen kabul gören görülen akraba evliliklerinin de evlilik doyumu düzeyine etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda araştırmada katılımcıların %27,8'inin akraba olduğu, %72,2'sinin ise akraba olmadığı görülmüştür.

Evlilik doyumunun göstergelerinden biri kabul edilen evlilikten memnun olma durumuna bakıldığında, katılımcıların %56,3'ü evliliklerinden çok memnun, %35,7'si evliliklerinden orta derecede memnun, %5,1'i evliliklerinden az memnun, %2,9'u evliliğinden hiç memnun olmadığı görülmüştür.

Evlilikte çatışmaların nasıl çözüldüğü, eşten eğitim, sağlık gibi belirli sebeplerle ayrı kalma durumları evlilik doyumunu etkileyen bir diğer değişken olarak kabul edilmektedir. Bu doğrultuda araştırmada katılımcı ve eşlerin evlilik süresince evi terk etme durumlarına bakıldığında, katılımcıların %10,1'inin evlilik süresince evi terk ettiğini, %89,9'unun evi terk etmediğini, eşlerden de %6,1'inin evi terk ettiği ve %93,9'unun evi terk etmediği görülmüştür.

Anne ve baba olmak evlilik gibi önemli bir yaşam döngüdür. Anne ve baba olma yaşı bu nedenle evlilik doyum düzeyine etki eden bir değişken olarak düşünülebilir. Bu doğrultuda katılımcıların %5,4'ünün 15-17 yaşları arasında, %23,8'nin 18-20 yaşları arasında, % 39,0'nın 21-25 yaşları arasında, %20,2'sinin 26-30 yaşları arasında, %6,9'unun 31-35 yaşları arasında ve %4,7'sinin ise 36 ve üzeri yaşlarda anne veya baba oldukları görülmüştür. Eşlerinin ise; %1,1'inin 15-17 yaşları arasında, %6,9'unun 18-20 yaşları arasında , % 39,4'ünün 21-25 yaşları arasında, %35,7'sinin 26-30 yaşları arasında %11,6'sının 31-35 yaşları arasında ve %54'nün ise 36 ve üzeri yaşlarda anne veya baba oldukları görülmüştür. Anne baba olma yaşı kadar evlilik doyumunu etkileyen bir diğer değişken de isteyerek çocuk sahibi olma durumudur. Araştırmada katılımcıların %2,5'i kendi istediği için, %4,7'si eşi istediği için, %88,4'ü birlikte istedikleri için ve %4,3'ü ise istemeden çocuk sahibi olduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan katılımcıların engelli çocuklarının cinsiyetleri değerlendirildiğinde; %41,5'inin kadın, %58,5'inin de Erkek olduğu görülmüştür. Katılımcıların engelli çocuklarının yaş dağılımı ise %40,1'i 1-5 yaşları arasında, %29,6'sı 6-10 yaşları arasında, %15,9'u 11-15 yaşları arasında ve %14,4'ü de 16 yaş ve üzerindedir. Gelişim basamakları göz önüne alındığında araştırmaya katılan katılımcıların çocuklarının gelişim basamaklarında geniş bir yelpazede yer aldığı görülmektedir. Bu durum kendi içerisinde zorlu bir süreç olmakla birlikte anne ve babayı da zorlayan bir süreç olmaktadır. Bu çocukların engel durumu da değerlendirildiğinde anne baba için yük daha da artacaktır. Bu durumun evlilik doyumunu da etkileyeceği şüphesizdir.

Evlilik doyum düzeyini etkileyen bir diğer değişken de katılımcıların çocukların engellilik nedenleridir. Engelli çocuğa sahip olma ailede bir kaos ve eşler arasında birbirlerini suçlama gibi pek çok sorunu da beraberinde getirir. Araştırmaya katılan katılımcıların engelli çocuklarının %59,6'sının doğuştan, %10,8'inin hastalık nedeniyle, %5,4'ünün kaza nedeniyle, %15,2'sinin genetik nedenlerle ve %9'unun da diğer sebeplerle engelli olduklarını görülmüştür. Katılımcıların engelli çocuklarının engel türlerine irdelendiğinde %2,7'sinin dil ve konuşma engelli, %2,7'sinin görme engelli, %35,7'sinin ortopedik engelli, %2,5'inin İşitsel engelli, %45,1'inin zihinsel engelli, %16,9'unun otizm ve spektrum bozukluğu olduğu görülmektedir. Engelli çocuklarının engel oranlarına göre dağılımına bakıldığında, çocuklarının %10,8'inin birinci derece, %21,7'sinin ikinci derece, %14,4'ünün de üçüncü derece engelli oldukları görülmüştür. Engel türleri ve oranları kişinin ve ailesinin yaşamını kolaylaştırma veya zorlama bakımından önemli olduğundan, engel tür ve oranının da evlilik doyum düzeyini etkileyeceği düşünülmektedir.

Engelli çocuğa sahip ailelerin, engelli çocuğu kabul ve onu hayata hazırlama sürecinde çocuklarının özel eğitimden yararlanma durum ve süreleri önemlidir. Ailenin engelli çocukla ilgili kaygılarını ve gelecek endişesini çocuğun aldığı özel eğitimle hafiflettikleri düşünülmektedir. Bu açıdan katılımcıların çocuklarının aldıkları özel eğitim sürelerinin evlilik doyum düzeyini de etkilediği düşünülmektedir. Araştırmaya katılan katılımcıların çocuklarının %19,1'inin 5 yıl ve üzerinde, %39'unun 2 yıl, %23,1'inin 3 yıl, %18,8'inin 4 yıldır özel eğitim aldıkları görülmüştür.

Aile ve Sosyal Çevreyle İlişkiler

Engelli çocuğa sahip olan ailelerin yaşadıkları sorunlar ve etkileri hem aile ilişkilerinde hem de sosyal çevrede birbirinden bağımsız başka sorunların da oluşmasına neden olabilir. Sosyal çevreyi oluşturan en önemli bileşenlerden biri olan aile ve onun üyeleri engelli çocuk nedeniyle işlevlerini gerektiği gibi az hale gelebilir ve bu durum aileyi her yönden olumsuz olarak etkileyebilir. Araştırmaya katılan katılımcıların engelli çocuklarının aile, okul ve çevre ilişkileri incelendiğinde engelli

çocukların %54,7'sinin anne ile ilişkilerinin çok iyi olduğu, %33,1'inin iyi olduğu, %11,4'ünün ise orta olduğu %0,8'lik bir kısmının ise kötü olduğu görülürken; annesi ile ilişkileri çok kötü olan bir sayıya rastlanmamıştır. Engelli çocukların %47,4'ünün baba ile olan ilişkilerinin çok iyi olduğu, %34,1'inin iyi olduğu, %15,1'inin orta olduğu, %2,2'nin kötü olduğu, %1,3'nün, çok kötü olduğu görülmüştür. Engelli çocuğun %39,3'nün kardeş ile ilişkilerinin çok iyi olduğu, %32,8'nin iyi olduğu, %21,9'unun orta olduğu, %5,5'inin kötü olduğu görülmüştür.

Engelli çocuğun okul ile olan ilişkilerine bakıldığında, %48'inin okulla ilişkilerinin çok iyi olduğu, %32,1'inin iyi olduğu, %35,7'sinin orta olduğu, %11,6'sının kötü olduğu, %3,6 sınıfın ise çok kötü olduğu görülmüştür. Engelli çocuğun çevre ile ilişkileri incelendiğinde %19,5'inin çok iyi olduğu, %32,1'inin iyi olduğu, %36,2'sinin orta olduğu, %9,8'inin kötü olduğu ve %2,4'ünün ise çok kötü olduğu görülmüştür.

Engelli çocuk ailede aile dinamiklerine, işlevselliğe, üyeleri arasındaki iletişim ve etkileşime etki ederek evlilik doyumunu etkilemektedir. Bu bölümde engelli çocuğun aileye katılmasından sonra aile, üyeleriyle birlikte gezmeye gitme, sohbet etme, aile üyeleriyle önemli konuları paylaşma, aile üyelerine küçük düşürücü söz söyleme, aile üyelerinin birbirine destek olması, aile üyeleri arasında kırgınlık, aile üyelerine karşı şiddet uygulama ve cinsel ilişki değişkenlerinin nasıl değiştiği incelenmiştir.

Engelli çocuğun aileye katılmasından sonra aile üyeleriyle birlikte gezmeye gitmenin %42'i azaldığını, %46,6'sı değişmediğini, %10,8'i arttığını belirtmiştir. Aile üyeleriyle sohbet etmede katılımcıların %32,9'u sohbetin azaldığını, %56'sı değişmediğini, %11,2'si de arttığını belirtmiştir. Engelli çocuk sonrası aile üyeleriyle önemli konu paylaşımında %27,1 azaldığı, %57,4'ü değişmediği, %15,5'i de arttığını belirtilmiştir.

Katılımcıların %33,6'sı aile üyelerinin birbirlerine karşı küçük düşürücü söz söylemesinin azaldığını, %56,3'ü değişmediğini, %20,1'i de arttığını belirtmiştir.

Aile üyelerinin engelli çocuk sonrası birbirlerine destek olmasına bakıldığında; katılımcıların %15,5'i azaldığını, %44'ü değişmediğini, %40,4'ü de arttığını belirtmiştir.

Aile üyeleri arasında kırgınlık ve şiddetin varlığı sağlıklı aileye yapısını gösteren bir durumdur. Araştırmada katılımcıların %31,8'i kırgınlığın azaldığını, %55,6'sı değişmediğini, %12,6'sı da arttığını belirtmiştir. Ailede kırgınlığın artması, ailenin sorun çözme kapasitesinin, iletişim becerilerinin ve evlilik doyumu düzeyinin etkilendiğinin işareti sayılabilir.

Katılımcıların %27,8'i engelli çocuk sonrası aile üyeleri arasında şiddetin azaldığını, %65'i değişmediğini, %7,2'si de arttığını belirtmiştir. Engelli çocuğa sahip olma aile işlevlerine olumsuz etki yaptığı söylenebilir. Evlilik doyumunun yordanmasında cinsellik önemli bir faktördür. Engelli çocuğa sahip olma sonrası eşler arasındaki cinsel ilişki bu araştırmada irdelenmiştir. Eşle cinsel ilişkiye katılımcıların %26,4 azaldığını, %69,7'si değişmediğini, %4,0'ü de arttığını belirtmişlerdir. Engelli çocuğa sahip olma sonrası cinsel ilişki sıklığının azalması, engelli çocuğa sahip olmanın evlilik doyumu düzeyini azaltıcı etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Engelli çocuk sahibi olma sonrası aile ve sosyal çevre ile ilişkiler aile içi ilişkiler, aile düzeni, komşuluk ilişkileri ve arkadaşlık ilişkileri de irdelenmiştir. İlk olarak aile içi ilişkilere incelendiğinde katılımcıların %18,8'inde aile içi ilişkilerin bozulduğu, %59,9'u değişmediği, %21,3'ü de güçlendiğini belirtmiştir. Buradan hareketle Okyavuz'un hastalıklarla ilgili çalışmasıyla benzer şekilde engelli çocuğa sahip olma da aile işlevlerinde bozulmalara yol açarak evlilik doyumunu olumsuz etkilediği söylenebilir. Engelli çocuğa sahip olma sonrasında, aile düzeni açısından katılımcıların görüşlerine bakıldığında aile düzenlerinin %21,7'si bozulduğunu, %59,6'sı değişmediğini, %18,8'i de güçlendiğini belirtmişlerdir.

Engelli çocuğun aileye katılmasından sonra ailelerin komşuluk ilişkileri irdelendiğinde katılımcıların %27,1'i düzenin bozulduğunu, %63,2'si değişmediğini, 9,7'si de güçlendiğini belirtmiştir. Engelli çocuğun aileye katılmasından sonra katılımcıların arkadaşlık ilişkilerinin %21,7'si düzenin bozulduğunu, %65,7'si değişmediğini, 12,6'sı ise güçlendiğini belirtmiştir. Bu bağlamda engelli çocuğa sahip olmanın eşlerin sosyal çevre ile kurdukları ilişkileri olumsuz etkilediği söylenebilir.

Katılımcıların evlilik durumlarını değerlendirme durumları irdelendiğinde, katılımcıların %1,1'i çok iyi, %2,5'i iyi, %4,3'ü vasatın üstünde, %15,2'si zayıf, %28,5'i kötü, %26,7'si ciddi sorunlar, %15,5'i de çok ciddi sorunları olduğunu belirttikleri görülmüştür. Bu bulgulara göre katılımcıların tamamına yakınının evlilik doyumlarının düşük olduğu söylenebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Evlilik doyumu bireyin evliliğine ilişkin genel değerlendirmesi olup evlilik ilişkisindeki ihtiyaçlarının karşılanma derecesini algılama biçimi olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada engelli çocuğa sahip ailelerde, çiftlerin evliliği odak alınarak tartışılmıştır.

- Sosyodemografik özellikler açısından; katılımcıların büyük çoğunluğunun kadın olduğu evli ve engelli çocuk sahibi olduğu, çocukların okul öncesi ve okul çağında çocuğu olan aile yaşam döngüsünde yer aldıkları, evlilik süresinin 10 yıldan fazla olduğu, istihdamda yer almayan katılımcıların olduğu görülmüştür.

- Aile ve sosyal çevreyle ilişkiler açısından engelli çocuğun aileye katılmasından sonra hem aile üyeleri arasında hem de üyelerin sosyal çevre ile kurdukları ilişkiler açısından herhangi bir değişikliğe ulaşılmamıştır..

- Golombok-Rust Evlilik Durumu Envanterinden (GREDE) alınan puanlara bakıldığında toplam puan ortalamasının (40,15) olduğu görülmüş olup, katılımcıların bu puanla , evlilik doyum düzeylerinin “kötü” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen bu sonuçlara göre engelli çocuğa sahip bireylere evlilik doyumunun arttırılmasında aile danışmanlığı, psikoeğitim, genetik danışmanlık cinsel terapi ve danışmanlık önerilebilir.

Evlilik ilişkisinde sorun çözme ve baş etme kapasitesinin arttırılmasıyla evlilik doyumunun yükseltilmesinde ailelerle yapılacak uygulamalar aile danışmanlığı, aile eğitimi ve ailenin ihtiyaçlarına dair savunuculuk faaliyetlerini içerebilir (Duyan ve Özgür Bayır, 2016). Engelli çocuğa sahip ailelerle yapılacak aile danışmanlığı uygulamasının ailenin bütüncül değerlendirilmesini sağlayacağı, davranış ve duygularda değişim yaratacağı, yaşanan sorunlarla başa çıkma becerilerini arttırmada fayda sağlayacağı ve sonuç olarak evlilik doyumunu arttıracığı düşünülmektedir.

Psikoeğitim çalışmalar aracılığıyla çiftlerin ve aile üyelerinin engelliliği ve engelli bireylerin ihtiyaçlarını anlamalarını sağlama, psikososyal uyumun gerçekleştirilmesine yardımcı olma, sosyal işlevselliklerini ve sorun çözme kapasitelerini artırma ve böylelikle başa çıkma mekanizmalarını güçlendirme hedeflenebilir. Psikoeğitimde bireyin ve aile bireylerinin yaşadıkları stresi azaltmak, umut aşılama, engelli çocuğa bağlı sorunları önlemek, engelli çocuk ve ailesinin yaşam kalitelerini artırmak için biyopsikososyal etmenleri engelli çocuk ve aileyle beraber gözden geçirip baş edebilme becerilerini geliştirmelerini sağlamak, bilişsel, duygusal ve davranışsal değişiklikler yapmak, duygusal destek sağlamak, engelli olmanın türüne göre ihtiyaçlarını öğretmek, Psikoeğitimsel aile danışmanlığında hem engelli bireye hem de ailelerine yönelik pek çok hizmet modeli geliştirilebilir. Bu yönüyle psikoeğitim çalışmalarının Engelli çocuğa sahip ailelere yapılmasının evlilik doyumunun arttırılmasına katkı vereceği düşünülmektedir.

ÖZET

Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Evlilik Doyum Düzeyleri

Bu araştırmada engelli çocuğu olan ailelerde evlilik doyum düzeyini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma genel tarama modelindedir. Araştırma evrenini Tüm Özel Eğitim Kurumları Derneğine bağlı olarak Ankara’da faaliyet gösteren 51 özel özel eğitim merkezinden hizmet alan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan engelli çocuğa sahip aileler oluşturmaktadır. Nicel bir araştırma olarak tasarlanan bu araştırmada soru kâğıdı ile evli çiftlerin evliliklerinin kalitesini değerlendirmek için kullanılan ve Türkiye için geçerliliği ve güvenilirliği Duyan ve Çamur Duyan (2014) tarafından yapılmış Golombok-Rust Evlilik Durumu Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların Golombok-Rust Evlilik Durumu Envanterinden (GREDE) aldıkları toplam puan ortalaması (40,15) olup, evlilik doyum düzeylerinin “kötü” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular engelli çocuğa sahip ailelerin evlilik doyum düzeylerinin “kötü” kategorisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Engelli çocuğa sahip ailelerin evlilik doyumu düzeylerinin arttırılmasında aile danışmanlığı, psikoeğitim ve genetik danışmanlık önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: Aile, Engellilik, Evlilik, Evlilik Doyumu.

ABSTRACT

Marriage Satisfaction Levels of Families with Disabled Children

The aim of this study is to determine the marriage satisfaction of families with disabled children. The study is in a general survey model. The population of the study is composed of all families with disabled children who receive services from 51 private special education centers operating in Ankara, affiliated with the Association of Private Education Institutions and are willing to participate in the research. In this quantitative study, a questionnaire and Golombok- Rust inventory of marital state, the validity and reliability of which for the Turkish version was carried out by Duyan and Çamur Duyan (2014), were employed. According to the results of the study, the total point average of the participants in the Golombok-Rust Inventory of Marital State was found as (40,15) and the marriage satisfaction levels were found as “bad”. According to the findings of the study, it was found that the marriage satisfaction levels of families with disabled children are in the “bad” category. Family counseling, psychoeducation and genetic counseling can be suggested in order to increase the marriage satisfaction levels of families with disabled children.

Key Words: Disability, Family, Marriage, Marriage Satisfaction

KAYNAKLAR

- ACAR, H. (1998). Ankara’da sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu genel müdürlüğüne bağlı sosyal hizmet kuruluşlarında çalışan üniversite mezunu evli personelin evlilik doyumları. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI. (2019). Engelli Nüfus. Web Sayfası: [<https://ailevecalisma.gov.tr/media/37313/istatistik-bulteni-ocak-2020-1.pdf>]. Erişim Tarihi: 20/02/2020.
- AKINSOLA, H.A., POPOVICH, J.M. (2002). The Quality of Life of Families of Female-Headed Households in Botswana: A Secondary Analysis of Case Studies. *Health Care for Women International*. 23:761-772.
- AYDINER-BOYLU A, TERZİOĞLU, R.G. (2008). Ailelerin yaşam kalitelerini etkileyen bazı subjektif göstergelerin incelenmesi. *Doktora Tezi Hacettepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi.*
- AYSAN, F., ÖZBEN, Ş. (2007). Engelli Çocuğu Olan Anne Babaların Yaşam Kalitelerine İlişkin Değişkenlerin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 22(1-6).
- BERNİER, J.C., (1990). “Parental Adjystmnt to a Disabled Child: A Family-System Perspective, Families in Society” *The Journal of Contemporary Human Services*, 7,12:589-596, December.
- BUMİN, G.; GÜNAL, A., TÜKEL, Ş.(2008),. “Anxiety, depression and quality of life inmothers of disadled children”, *S.D.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, Sayı:15, C.1, (6-11).
- CAVKAYTAR, A., BATU, E., BEKLAN ÇETİN, O.(2007). Gelişimsel Geriliği Olan Çocuğu Olan Ailelerin Sosyo-ekonomik ve Demografik Özellikleri Arasındaki İlişkiler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, **6(1)**, 79-96.
- CANARSLAN, H., ve AHMETOĞLU, E. (2015). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşam Kalitesinin İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **1(13-31)**.
- CİHAN GÜNGÖR, H. (2007). Evlilik doyumunu açıklamaya yönelik bir model geliştirme. *Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.*
- COŞKUN, Y., AKKAŞ, G. (2009). Engelli Çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, **10(1)**, 213-227

- ÇAĞ, P., ve YILDIRIM, İ. (2013). Evlilik doyumunu yordayan ilişkisel ve kişisel değişkenler, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, **4(39)**, 13-23.
- DAKIN, J., & WAMPLER, R. (2008). Money doesn't buy happiness, but it helps: Marital satisfaction, psychological distress, and demographic differences between low-and middle-income clinic couples. *The American Journal of Family Therapy*, **36(4)**,
- DIMITROVSKY, L., SHIFF, R., SCHATTNER ZANAAY, I. (2002). Dimensions of depression and perceptionism in pregnant and nonpregnant women: Their levels and interrelationships and their relationship to marital satisfaction. *The Journal of Psychology*, **136(6)**, 631-646.
- DUYAN, V. (2012) Sosyal Hizmet: temeller, yaklaşımları, müdahale yöntemleri. Ankara: *Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları*.
- DUYAN, V., ve ÇAMUR DUYAN, G. (2014). Golombok-Rust evlilik durumu envanterinin Türkçe sürümünün bir grup evli çift üzerinde geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, **8(3)**, 100-107.
- DUYAN, V., ÖZGÜR BAYIR, Ö. (2016). Sosyal hizmete giriş. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ. (2016). Disability and health. Dünya Sağlık Örgütü Resmi Web Sayfası:[<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs352/en>]. Erişim Tarihi: 15/10/2019.
- DYSON, L. (1996). The experiences of families of children with learning disabilities: Parental stress, family functioning, and sibling selfconcept. *Journal of Learning Disabilities*, **29**, 281-287
- ERBEK, E., BEŞTEPE, E., AKAR, H., ERADAMLAR, N. VE ALPKAN, R. L. (2005). Evlilik uyumu. Düşünen Adam *The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, **18(1)**, 39-47.
- ERDEN, A. D. (2016). Kendini izleme tarzı, yakın ilişkilerde yaşanan kaygı ve algılanan eş davranışlarının evlilik doyumu üzerine etkisinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir*.
- EREZ, M. (2012). 7-11 Yaş arası özel eğitim gören zihinsel engelli öğrenci annelerinin stres belirtileri ve sosyal kaygı düzeyi açısından karşılaştırılması. *Yüksek lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- ESKİN, M. (2012). Evlilik terapisi için başvuran çiftlerin evlilik doyumu ve evlilik terapisiyle hakkındaki görüşleriyle ilişkili etmenler. *Klinik Psikiyatri*, **15**: 226-237.
- EYCE, B. (2000). Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı, Selçuk niversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi **(4)**, 223-243.

- FAZLIOĞLU, K., HOCAOĞLU, Ç., SÖNMEZ, F.M. (2010). Çocukluk çağı epilepsisinin aileye etkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, **2(2)**, 190-205.
- FELSEFE (2020).Evlilik türleri nelerdir. Erişim Adresi: [<http://www.felsefe.gen.tr/evlilik-türleri-nelerdir/>]. Erişim Tarihi: 21/02/2020.
- FIŞILOĞLU, H. VE DEMİR, A. (2000). Applicability of the dyadic adjustment scale for measurement of marital quality with Turkish couples. *European Journal of Psychological Assessment*, **16(3)**, 214-218.
- FİDANOĞLU, O. (2007). Evlilik uyumu ile eşlerin somatizasyon düzeyleri arasındaki ilişki ve diğer sosyo-demografik değişkenler açısından karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Bilim Dalı: İstanbul*
- FOA, U.B., FOA, E.G., CONVERSE, J.M., TORNBLOM, E. (1993). Resources theory: explorations and application. San Diego: Academic Press. Rettig, K.D., Leichtentritt, R.D (1999). A General theory for perceptual indicators of family life quality, *Social Indicator Research*. **47**: 307-342.
- GİDDENS, A. (2000). Sosyoloji. (Düzenleyen: H. Özel, & C. Güzel) Ankara: *Ayraç Yayınevi*.
- GİRLİ, A., YURDAKUL, A., SARISOY, M., ÖZEKES, M.(1998). Zihinsel engelli ve otistik çocukların anne babalarına yönelik grup danışmanlığının depresyon, benlik saygısı ve tutumları üzerine etkisi. (Erişim Adresi: [<http://isikozelegitim.com/uploads/File/Ebeveynlere%20Danismanligin%20Etkisi/>]. Erişim Tarihi: 11/10/2019).
- GLADDING, S.T. (2002). **Family Therapy. History, Theory and Practice**. Second Edition, Merrill Prentice Hall. SS.3-26.
- GREEFF,P. & BRUYNE, A. (2000). Conflict management style and marital satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy*, **26(4)**, 321-334.
- GÜLERCE, A. (1996). Türkiye’de ailelerin psikolojik örüntüleri. *İstanbul:Boğaziçi Üniversitesi yayınları*.
- GÜRBÜZ, S., ve ŞAHİN, F. (2015). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.
- HAYWARD, M., ZHANG, Z. (2006). Gender, the marital life course, and cardiovascular disease in late midlife. *Journal of Marriage and Family*, **68(3)**.

- KALKAN, M. (2002). Evlilik ilişkisini geliştirme programının, evlilerin evlilik uyum düzeyine etkisi. *Doktora Tezi*, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- KAPLAN, K. (2016). Evli bireylerde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların, evlilik doyumu ve psikolojik iyi oluş durumuna etkisinin incelenmesi. İstanbul: *Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- KARASAR, N. (2016). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- KAZAK, A. E., & CLARK, M. W. (1986). Stress in families of children with myelomeningocele. *Developmental Medicine and Child Neurology*, **28(2)**, 220-228.
- KOCADERE, M. (1995). İyi ve Kötü Evliliklerin Özelliklerini Belirlemeye Yönelik Betimsel bir Çalışma. *Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*.
- KUBİLAY, D., ve OKTAN, V. (2015). Evlilik Uyumu: Değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, **5(44)**.
- KWOK, S.Y.C.L. Leung, C.L.K., ve Wong, D.F.K. (2014). Marital satisfaction of Chinese mothers of children with autism and intellectual disabilities in Hong Kong. *Journal of Intellectual Disability Research* volume **(8) 12**
- MERAL, B.F. (2011). Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocuk Annelerinin Aile Yaşam Kalitesi Algılarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- MILLER, I.W., CHRISTINE, E.R., GABOR, I.K., BISHOP, D., EPSTEIN, N.B. (2000). The McMaster Approach to Families: Theory, assesment treatment and research. *Journal of Family Therapy*, 22, 168-169.
- MONAHAN, M. (2011). simple yet scientifically-proven strategies to make your marriage happier than ever - even after 25 years together! Erişim Adresi: [<https://w3.mindhealthreport.com/Health/MHR/LP/MHR-Marriage>] Erişim Tarihi: 10.10.2019.
- NAMKUNG, E.H., SONG,J., GREENBERG, J.S.,MAILICK, M.R., FLOYD, F.J.(2015). The Relative Risk of Divorce in Parents of Children With Developmental Disabilities: Impacts of Lifelong Parenting. *American Journal on Intellectual and Developmental Disabilities* Volume 120 514-526.
- OKYAYUZ, Ü. H. (2004). Kanser ve Behçet hastalarının ailelerinin duygu durum ve aile işlevleri açısından incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, **19(53)**, 87-99.
- OZANKAYA, Ö. (1984). Toplum Bilimine Giriş, Savaş Yayınları, Ankara.
- ÖZER , E. (2016). Evlilik doyumu ve çift ilişkisi. Ankara: Akademisyen Kitabevi.

- ÖZGÜVEN İ.E. (2014). Evlilik ve aile terapisi.(3.Basım) Nobel Yayın Dağıt Ankara.
- ÖZGÜVEN, İ.E. (2000). Evlilik ve aile terapisi. Ankara: *Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayınları*.
- ÖZGÜVEN, İ.E. (2001). Ailede iletişim ve yaşam. *Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayınları*.
- RISDAL, D., Singer G.H.S. (2004). Marital Adjustment in Parents of Children with Disabilities: A Historical Review and Meta-Analysis. *Research and practice for Persons with Severe Disabilities*, Volume **(24) 2**
- REICHMAN, N.E., CORMAN, H., ve NOONAN, K. (2008). Impact of child disability on the family. *Matern. Child Health*, **12**, 679-683.
- RHODEN, J.L. (2003). Marital cohesion, flexibility, and communication in the marriages of nontraditional and traditional women. *The Family journal*, **11(3)**, 248-256.
- RUST, J., BENNUN, I., CROWE, M., GOLOMBOK, S. (1990). The GRIMS. A psychometric instrument for the assessment of marital discord. *Journal of Family Therapy*, **12**, 45-57.
- SABBETH, B. E, & LEVENTHAL, J. M. (1984). Marital adjustment to chronic childhood illness: A critique of the literature. *Pediatrics*, **73**, 762-768.
- SADDLER, A. L., HILLMAN, S. B., & BENJAMINS, D. (1993). The influence of disabling condition visibility on family functioning. *Journal of Pediatric Psychology*, **18(4)**, 425-439.
- SARI, H.Y. (2007). Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerde aile yüklenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, **11(2)**, 62.
- SCHEIDLER, J.A. (2008). Effects of perceived stress and perceived social support on marital satisfaction in doctoral students. *Doctoral dissertation*, Walden University, Washington, USA.
- SENCER, M., IRMAK, Y. (1984). Toplum biliminde yönetim. İstanbul: Say Yayınları.
- SEZEN, L. (2005). Türkiye’de evlenme biçimleri. *A.Ü.Türkiye Araştırmaları Dergisi*, **27**(Prof.Dr.Şinasi Tekin Özel Sayısı), Erzurum.
- SİNGHİ, P. D., GOYAL, L., PERSHAD, D., SİNGHİ, S., & WALIA, B. N. (1990). Psychosocial problems in families of disabled children. *British Journal of Medical Psychology*, **63(Pt 2)**, 173-182.

SOBSEY, D. (2004). Developmental Disabilities Bulletin, **32**, 62-83.

SHOKER, M. (1997). The Quality of Life in Ontario. Quality of Life index Report Summary. Ontario Social development Council. Canada.

SOKOLSKI, D.M., HENDRICK, S.S. (1999). Marital satisfaction. *American Journal of Family Therapy*. Chapter **26(1)**.

St. JOHN, D., PAI, L., BELFER, M. L., & MULLIKEN, J. B. (2003). Effects of a child with a craniofacial anomaly on stability of the parental relationship. *Journal of Craniofacial Surgery*, **14(5)**, 704-708.

SPAINER, GB: The measurement of marital quality. *Journal of Sex&Marital Therapy*, Vol. 5, No. 3, 1979.

STONEMAN, Z., & GAVİDİA-PAYNE, S. (2006) Marital adjustment in families of young children with disabilities: Associations with daily hassles and problem-focused coping. *American Journal on Mental Retardation*, **111**, 1-14.

ŞANLI, E., (2012). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden zihinsel özürlü çocuğu olan ailelerin gereksinimlerinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun*.

ŞEN, B., (2015). Evlilik öncesi çift eğitimi. Ankara: *Nobel Akademik Yayıncılık*.

ŞENER, A., TERZİOĞLU, G. (2002). Ailede eşler arası uyuma etki eden faktörlerin araştırılması. *T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları*, **118**. Erişim Adresi:[<http://ailetoplum.aile.gov.tr/>]. Erişim Tarihi: 21/11/2019.

TEZER, E.,(1996). Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşam Ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, **2(7)**, 1-7.

TOSSEBRO, J., WENDELBOG, C. (2017). Marriage, Seperation and Beyond: A Longitudinal Study of Families of Children with Intellectuel and Developmental Disabilities in a Norwegian Context. *Journal of Applied Researc in Intellectuel Disabilities*, 30:121-132.

TURAN, N. (1999). Sosyal Kişisel Çalışma: Birey ve Aile için Sosyal Hizmet. V.Duyan(Ed.) Ankara: Aydınlar Matbaası.

TURNEL;J.H. (1972). Patterns of Social Organization, NewYork: McGraw-Hill.

TÜRK İŞ Haber Bülteni.[<http://www.turkis.org.tr/dosya/q40Wj1theZMu.pdf>]. Erişim Tarihi: 05.02.2020.

TÜİK. (2002) 2002 yılı nüfus ve demografi, hayat İstatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu:
Erişim Adresi: [<http://tuik.gov.tr/>]. Erişim Tarihi: 16/03/2019.

TÜİK. (2020) Evlenme ve Boşanma İstatistikleri Erişim Adresi:
[<http://www.tuik.gov.tr/Ustmenu.do?metod=temelist>]. Erişim Tarihi: 20/02/2020.

TÜRK MEDENÎ KANUNU, Kanun No. 4721 , Kabul Tarihi : 22.11.2001 TEZER, E.
(1996). Evlilik ilişkisinden sağlanan doyum: evlilik yaşam ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, **2(7)**, 1-7.

ÖRNEK, S.V. (1995). Türk Halkbilimi. Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.

ÖZSOY, Y., ÖZYÜREK, M., ERİPEK, S. (1998). Özel Eğitime Giriş (9. Baskı) Karatepe Yayınları, Ankara.

ÜNCÜ, S. (2007). Duygusal zeka ve evlilik doyumu ilişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.*

WILLIAMS, C. (2007). Research Methods. *Journal of Business & Economics Research*, **5(3)**, 65-72.

YILDIRIM, İ. (1992). Evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

YOLCUOĞLU, İ.G. (2013). Toplumsal işlevsizlik. Ankara: Nar Yayınevi.

YÖRÜKOĞLU, A.. (1998). Çocuk Ruh Sağlığı (22.Baskı). Özgür Yayınevi, İstanbul.

5378 Engelliler Hakkındaki Kanun,(2005). Erişim Adresi:
[<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>].9 Erişim Tarihi:10.02.2020.

EKLER

EK 1. ETİK KURUL KARARI

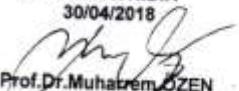
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 30/04/2018
Toplantı Sayısı : 07
Karar Sayısı : 92

92-Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencilerinden **Kıymet Çatak**'ın "Engelli Çocuğa Sahip Ailelerde Evlilik Doyum Düzeylerinin İncelenmesi" başlıklı tez çalışması ile ilgili 30/10/2017 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda **Kıymet Çatak**'ın "Engelli Çocuğa Sahip Ailelerde Evlilik Doyum Düzeylerinin İncelenmesi" başlıklı tez çalışması ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIĞIR
30/04/2018

Prof. Dr. Muhattrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

EK 2. KURUM İZİN YAZISI

TÜM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON KURUMLARI DERNEĞİ
(ÖZERK-DER)
06.068.066

Sayı : 2017/01.01.009
Konu : Araştırma İzin Yazısı

21.09.2017

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Anabilim Dalınız Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Kıymet ÇATAK' ın Prof. Dr. Veli DUYAN danışmanlığında yürüttüğü 'Engelli Çocuğu Olan Ailelerde Evlilik Doyumu' başlıklı araştırmayı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Kurumları Derneği'ne üye kurum ve kuruluşlarda yapması uygundur.

Bilgi ve takdirlerinize arz ederim.

kk

Faruk Sevindi
ÖZERKDER

Yönetim Kurulu Başkanı

ÖZERKDER
TÜM ÖZEL EĞİTİM ve REHABİLİTASYON
KURUMLARI DERNEĞİ
Muhaç Sokak No: 159 / 5 Yenimahalle - ANKARA
Tel: 0(312) 327 79 80 • Fax: 0(312) 304 80 32

Adres : Muhaç Sk. No:159/5 Yenimahalle / Ankara
Telefon: 0553 751 50 50

Scanned by CamScanner

EK 3. SORU FORMU

1. Cinsiyetiniz nedir? () Erkek () Kadın	2. Medeni durumunuz nedir? a) Resmi nikâhlı evli b) Resmi nikâhsız evli c) Herhangi bir nikahı yok birlikte yaşıyor d) Resmi nikahlı ayrı yaşıyor
3. Nasıl evlendiniz? a) İsteyerek (anlaşmalı) b) Kaçarak c) Zorla (töresel nedenler) d) Görücü usulü	
4. Kaç yıllık evlisiniz?yıl ay	5. Kaç çocuğunuz var? kız erkek
6. Aile tipiniz nedir? Çekirdek() Parçalanmış() Geniş()	
7. Kaç yaşındasınız?	8. Eşinizin yaşı kaçtır?
9. Kaçınıcı sınıfa kadar okudunuz?sınıf	10. Eşinizin kaçınıcı sınıfa kadar okudu?..... sınıf
11. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz? Evet () Hayır()	12. Eşiniz herhangi bir işte çalışıyor mu? Evet () Hayır()
13. Engelliliğiniz? Var () Yok ()	14. Eşinizin engelliliği? Var () Yok ()
15. Kaçınıcı evliliğiniz?	16. Eşinizin kaçınıcı evliliği?
17. Evlendiğinizde kaç yaşınızdaydınız?	18. Evlendiğinizde eşinizin yaşı kaçtı?
19. Eşinizle akrabalığınız var mı? Var () Yok ()	20. Evliliğinizden ne derecede memnunsunuz? Çok () Orta () Az () Hiç ()
21. Evliliğiniz süresince evi terk ettiğiniz oldu mu? () Evet () Hayır	22. Evliliğiniz süresince eşinizin evi terk ettiği oldu mu? () Evet () Hayır
23. Kaç yaşında anne/baba oldunuz?.....	24. Eşiniz kaç yaşında anne/baba oldu?
25. Siz ve eşiniz isteyerek mi çocuk sahibi oldunuz? Ben istedim () Eşim istedi () Birlikte istedik () İstemeden oldu()	26. Engelli çocuğunuzun cinsiyeti nedir? 27. Engelli Çocuğunuz kaç yaşında
28. Engelli çocuğunuzun engelli olma sebebi nedir? Doğuştan() Hastalık() Kaza() Genetik() Diğer()	29. Engelli çocuğunuzun engel türü nedir? 30. Engelli çocuğunuzun engel oranı % kaçtır?
31. Aylık geliriniz TL	32. Eşinizin aylık geliriTL
33. Sosyal güvencenizin türü nedir? () SGK () Özel () Yok	34. Oturduğunuz ev kime ait? Kendime() Eşime () Akrabalara () Kira () Diğer ()
35. Geliriniz giderinizi karşılamakta mıdır? Evet () Hayır ()	36. Ailenizin aylık harcaması ne kadar?
37. Ailenin geçim kaynağı nedir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz) a) Kurumlardan sosyal yardım () b) Akraba desteği ()	c) Çocuklarım çalışıyor () d) Ben çalışıyorum () e) Eşim çalışıyor () f) Diğer ()

38. Engelli çocuğunuzun okul ve /çevrede arkadaşlık ilişkileri nasıldır? <u>Okulda:</u> Çok iyi() İyi(.) Orta() Kötü() Çok kötü() <u>Çevrede:</u> Çok iyi() İyi(.) Orta() Kötü() Çok kötü()	39. Engelli çocuğunuzun aile ilişkileri nasıldır? <u>Anneyle</u> Çok iyi() İyi(.) Orta() Kötü() Çok kötü() <u>Babayla</u> Çok iyi() İyi(.) Orta() Kötü() Çok kötü() <u>(Varsa)Kardeşleriyle</u> Çok iyi() İyi(.) Orta() Kötü() Çok kötü()
---	--

Engelli Çocuk sahibi olduktan sonra	Azaldı	Değişmedi	Arttı
39.Aile üyeleriyle birlikte gezmeye gitme	(1)	(2)	(3)
40.Aile üyeleriyle birlikte sohbet etme	(1)	(2)	(3)
41.Aile üyeleriyle önemli konuları paylaşma	(1)	(2)	(3)
42.Aile üyelerine küçük düşürücü söz söyleme	(1)	(2)	(3)
43.Aile üyelerinin birbirine destek olması	(1)	(2)	(3)
44.Aile üyeleri arasında kırgınlık	(1)	(2)	(3)
45.Aile üyelerine karşı şiddet uygulama	(1)	(2)	(3)
46.Eşinizle cinsel ilişkiniz	(1)	(2)	(3)
47.Başka (Belirtiniz)	(1)	(2)	(3)

Engelli Çocuk/Çocuklar sonrasında	Bozuldu	Değişmedi	Güçlendi
48.Aile içi ilişkileriniz	(1)	(2)	(3)
49.Aile düzeniniz	(1)	(2)	(3)
50.Komşuluk ilişkileriniz	(1)	(2)	(3)
51.Arkadaşlık ilişkileriniz	(1)	(2)	(3)

Bu bölüm eşinizle ilişkiniz hakkındadır. Her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve eşiniz ile ilişkiniz konusundaki hislerinizi en iyi tanımlayan cevabı işaretleyiniz. Lütfen her bir ifade için cevaplama yapınız. Eğer hiç biri size tamamen doğru gelmiyorsa en uygun olduğunu düşündüğünüz ifadeyi işaretleyiniz. Sorular üzerinde çok zaman harcamayınız.

No	Maddeler	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Eşim genellikle ihtiyaçlarımın farkındadır ve ihtiyaçlarıma karşı duyarlıdır.				
2	Eşimin mizah anlayışını gerçekten takdir ediyorum.				
3	Eşim artık beni dinlemiyormuş gibi görünüyor.				
4	Eşim bana asla sadakatsizlik etmemiştir.				
5	Eğer ilişkimi kurtaracaksa arkadaşlarımdan vazgeçmeye istekli olabilirim.				
6	İlişkimizden memnun değilim.				
7	Eşimin bu kadar tembel olmamasını ve bazı şeyleri ertelememesini isterdim.				
8	Eşimle beraber olsam bile bazen kendimi yalnız hissedirim.				
9	Eğer eşim beni terk ederse hayatın bir anlamı kalmaz.				
10	Birbirimizle anlaşamadığımız konusunda anlaşabiliyoruz.				
11	Belli bir noktadan sonra evliliği sürdürmek faydasızdır.				
12	İkimiz de aynı şeylerden hoşlanıyor gibi görünüyoruz.				
13	Eşıme sevgimi göstermekte zorluk çekiyorum.				
14	İlişkimiz hakkında asla şüphelerim olmamıştır.				
15	Eşimle sadece oturup konuşmaktan bile zevk alırım.				
16	Hayatımın geri kalanını eşimle geçireceğim düşüncesini oldukça sıkıcı buluyorum.				
17	İlişkimizde her zaman karşılıklı etkileşim vardır.				
18	Karar vermek zorunda olduğumuz zaman rekabetçi oluyoruz.				
19	Artık tam olarak eşime güvенеbileceğimi düşünmüyorum.				
20	İlişkimiz hala çok fazla eğlence ve heyecan dolu.				
21	Birimiz sürekli konuşur, diğeri genellikle sessiz kalır.				
22	İlişkimiz sürekli gelişim göstermektedir.				
23	Evlilik aslında aşktan daha çok güvenlik ve para ile ilgilidir.				
24	Aramızda daha fazla sıcaklık ve yakınlık olmasını isterdim.				
25	Eşimle olan ilişkiye tamamen kendimi adanmış durumdayım.				
26	İlişkimiz bazen gergin bir hal alır çünkü eşim sürekli beni düzeltir.				
27	Belki de ayrılmanın eşiğinde olabileceğimizden şüpheleniyorum.				
28	Kavgalardan sonra genellikle çabucak barışabiliriz.				

Kıymet ÇATAK
Teşekkür ederim.

EK 4. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM

Araştırmanın adı: Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Evlilik Doyum Düzeylerinin Belirlenmesi

A. Giriş Bölümü:

“Değerli anne ve babalar,

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Yüksek Lisans programı bünyesinde planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.”

B. Bilgilendirme Bölümü

1. Çalışmanın amacı: Engelli çocuğa sahip ailelerin evlilik doyumuna olumsuz etki eden etmenleri ve eşler arası ilişki kalitesini inceleyerek, engelli çocuğa sahip ailelerin evlilik doyum düzeylerinin belirlemektir.
2. Çalışmaya katılma koşulları: Araştırmaya dâhil edilecek anne ve babaların; evli veya birlikte yaşayan eşler olması, Tüm Özel Eğitim Kurumları Derneğine bağlı Ankara’da bulunan 51 özel eğitim merkezinin herhangi birinden engelli çocuğu için hizmet alan aileler olması gerekmektedir.
3. Çalışmanın kapsamı: Araştırma kapsamında Ankara’da, Tüm Özel Eğitim Kurumları Derneğine bağlı toplam 51 özel özel eğitim merkezinin herhangi birinden engelli çocuğu için hizmet alan gönüllü ailelere soru kağıdı ve ölçek kullanılarak yapılacaktır.
4. Çalışmaya kaç gönüllünün dahil edileceği: Ankara’da özel özel eğitim merkezlerinden hizmet alan engelli çocuğa sahip yaklaşık 15.000 aile bulunmaktadır. Göz yumulabilir hata oranı % 5 olarak kabul edileceği için Bu çalışmada da 377 aileye ulaşılması düşünülmektedir.
5. Gönüllünün araştırma için harcayacağı süre: Veri toplama süreci Tüm Özel Eğitim Kurumları Derneğinden alınan izin süresi ve özel özel eğitim merkezlerinin planına uygun şekilde yapılandırılacaktır. Verilerin 1 Kasım 2017- 31 Aralık 2017 tarihleri arasında toplanması planlanmaktadır.
6. Gönüllünün karşılaşılabileceği riskler: Katılımcılar çalışma sürecinde karşılaşılabilecekleri psikolojik ve duygusal risklere (utanmak, üzülmek vb) karşı bilgilendirilecektir.
7. Gönüllünün araştırmaya katılmayı kabul etmeme ya da araştırmadan ayrılma durumu: Gönüllü katılımcı araştırmaya katılmayı reddetme hakkına sahiptir. Hiçbir gerekçe göstermeksizin istediği zaman araştırmadan çekilebilir. Katılımcıların araştırmaya katılmama ve araştırmadan çekilmesi dolayısıyla herhangi bir olumsuz sonuçla karşı karşıya kalmayacaktır.

C. Güvence Bölümü

Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan ekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.”

D. Onay Bölümü

“Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı.

Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

E. İmza Bölümü

İmza:

İmza:

Tarih:

Tarih:

Katılımcı/ların adı ve soyadı:
soyadı:

Araştırmacı/ların adı ve

ÖZGEÇMİŞ

I- Bireysel Bilgiler

İletişim adresi ve telefonu: cataktr@yahoo.com/ 0505 356 06 79

Adı: Kıymet

Soyadı: Çatak

Doğum yeri ve tarihi: Ankara/ 03.11.1970

Uyruğu: T.C.

Medeni durumu: Bekâr

II- Eğitimi

Abdülkadir Özbek Psikodrama Enstitüsü İleri Aşama Grup Üyesi, 2016 –
İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Top. Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi-
STK'lar için Uzaktan Öğrenim (2006-2007)

Lisans: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, 2004

Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretmenlik Formasyonu, 1995

Lisans: Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi 1994

Yabancı Dili: İngilizce

III- Unvanları

Yardımcı Psikodramatist

Sosyal Hizmet Uzmanı

Müdür Yardımcısı

Öğretmen

Memur

IV- Mesleki Deneyimi

Memur, Ankara Büyükşehir Belediyesi Sağ.ve Sos. Hiz. Dai.Baş.1989-2005

Sosyal Hizmet Uzmanı, Aile Çalışma ve Sosyal. Hiz. Bakanlığı 2005-2017

Yardımcı Terapist, Abdülkadir Özbek Psikodrama Enstitüsü 2019-

V-Üye Olduğu Bilimsel Kuruluşlar

VI_Bilimsel İlgi Alanları

Psikodrama

VI- Diğer Bilgiler

- TEILNAHMEBESCHEINIGUNG (2007)(AB Hayat Boyu Öğrenme programı Leonardo da Vinci Hareketlilik Projesi- Almanya)
- Çocuk Adalet Sistemi ve Koruma Mekanizması (Haz.-2007)
- SHÇEK-Meslek Elemanlarına Yönelik Hizmet İçi Eğitimi(Ekim-2008)
- SHÇEK-Koruyucu Aile Tanıtım ve Eğitim Çalışması(Kasım-2008)
- Council of International Fellowship in Finland(April-May 2008)
- SHÇEK-7-19 Yaş Koruyucu Aile Eğitimi-Haziran-2009
- SHÇEK-Müdür Yardımcılığı Eğitimi- Mayıs-2009
- Aile Danışmanlığı Temel Eğitimi I-Sertifikası(100 saat)
- Aile Danışmanlığı Temel Eğitimi II.Sertifikası(100 saat)
- Ulusal Ajans'ın çeşitli AB Gençlik ve Hayat Boyu Bilgilendirme ve Eğitim Programları.